

Міністерство освіти і науки України
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
Факультет суспільних наук
Кафедра філософії

Навчально-методична серія
«КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ»

Оксана Матвієнко

ФІЛОСОФІЯ СТАРОДАВНЬОГО СХОДУ
НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
(для студентів за спеціальністю
033 «Філософія»)

Ужгород – 2020

УДК 101

Матвієнко О. Філософія Стародавнього Сходу: навчально-методичні рекомендації (для студентів за спеціальністю 033 «Філософія») / Оксана Матвієнко; Навчально-методична серія «КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ»; [Ужгород. нац. ун-т; Ф-т сусп. наук; каф. філософії]. – Ужгород:В-тво УжНУ «Говерла» 2020. – 48 с.

Розробники:

Матвієнко Оксана Іванівна, кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії факультету суспільних наук УжНУ

Рецензенти:

Хоменко Тетяна Іванівна, кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії факультету суспільних наук УжНУ.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри філософії факультету суспільних наук ДВНЗ «Ужгородський національний університет», протокол № 2 від 24 вересня 2020 року.

Схвалено методичною комісією факультету суспільних наук ДВНЗ «Ужгородський національний університет», протокол №1 від 17 вересня 2020 року.

Навчально-методична серія «КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ»
(створена рішенням кафедри філософії факультету суспільних наук ДВНЗ «Ужгородський національний університет», протокол № 2 від 24 вересня 2020 року)

ЗМІСТ

МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	4
ОПИС ТА СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	6
СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	7
ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	8
ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ ТА РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.....	17
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ТА ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ.....	34
ПЕРЕЛІК ЗАВДАНЬ НА МОДУЛЬНІ КОНТРОЛЬНІ РОБОТИ.....	36
ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО МОДУЛЬНОГО КОНТРОЛЮ (ІСПИТ).....	41
МЕТОДИ НАВЧАННЯ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ.....	43
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.....	45

МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Дисципліна «Філософія Стародавнього Сходу» є нормативною навчальною дисципліною циклу професійної та практичної підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр», призначена для викладання студентам I курсу за спеціальністю «Філософія» на факультеті суспільних дисциплін.

Метою навчальної дисципліни є засвоєння змісту філософських розмислів видатних мислителів Стародавності та принципів їх історико-філософської реконструкції; глибоке і творче засвоєння основ філософських учень мислителів та шкіл стародавнього Сходу як однієї із важливих складових історії світової філософії.

Завданням дисципліни є:

- надання студентам основ теоретичних знань з філософії Стародавнього Сходу;
- формування вмій та навичок вивчення і осмислення неповторності філософських ідей філософії Стародавнього Сходу;
- ознайомлення із сучасним станом вивчення історичного філософського надбання щодо філософії Стародавніх Китаю та Індії.

Компетенції, якими має володіти студент вивчаючи дисципліну:

Студент повинен **знати**:

- особливості та характерні риси західного та східного типу цивілізацій;
- особливості східного та західного філософствування і їх певну взаємодоповнюваність;
- умови й особливості зародження і можливі форми вираження світоглядної проблематики;
- найперші джерела філософської думки Стародавніх Індії та Китаю;
- найперші проблеми, які ставила та вирішувала давньосхідна філософська думка;
- основні філософські питання, сформовані мислителями Стародавнього світу та ключові методологічні принципи історико-філософських досліджень їх філософської спадщини;
- теоретичні основи філософської думки Стародавнього Сходу;
- основи вчень провідних представників філософії Стародавнього Сходу;
- на базі класичних методів пізнання володіти категоріальним та понятійним апаратом Східної філософії.

Студент повинен **уміти**:

- порівнювати між собою провідні ідеї філософських шкіл Стародавнього Сходу;
- виділяти у філософських текстах саме те, що є характерним для східного типу мислення;
- оцінювати світоглядну цінність ідей давньосхідної філософії;
- здійснювати самостійний аналіз змісту філософських текстів Стародавнього світу;

- застосовувати форми та способи східного філософського дискурсу для обґрунтування та збагачення власного світогляду, вдосконалення особистої культури філософування;
- аналізувати філософські тексти Стародавнього Сходу; використовувати набуті знання та навички щодо аналізу сьогодення.

Відповідно до освітньої програми вивчення дисципліни сприяє формуванню в здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

Загальні:

ЗК1. Вміння виявляти, окреслювати та вирішувати проблеми, що передбачає здатність як до нестандартного розв'язання задач, так і до розв'язання нетипових задач.

ЗК3. Здатність генерувати нові ідеї (креативність), що передбачає самостійність міркувань та умовиводів, навички інтелектуального пошуку, залучення нестандартних смислів, зокрема з іншої предметної області.

ЗК4. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК6. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей діяльності), що передбачає вміння аргументовано викласти власну експертну позицію, володіння формами публічного мовлення, засобами та стратегіями інтелектуальної полеміки.

ЗК7. Здатність працювати в команді, що передбачає здатність до міжособистісної комунікації, емоційної стабільності, а також вміння долати комунікаційні напруження та конфліктні ситуації.

Спеціальні:

ФК1. Знання теоретичних основ філософської науки і суміжних галузей гуманітаристики та суспільних наук.

ФК2. Володіння спеціалізованими знаннями в межах певної філософської проблематики, системну обізнаність з відповідною спеціальною літературою.

ФК3. Навички фахового сприйняття результатів історико-філософського аналізу та інтерпретації творів, ідей і процесів філософської традиції та використання історико-філософської спадщини в осмисленні та розв'язанні власних дослідницьких проблем.

ФК5. Розуміння зв'язків спеціалізації не лише з іншими напрямками філософського дискурсу, а й з різними інтелектуальними й гуманітарними практиками.

ФК6. Навички застосування аналітичного методу в оцінці сучасних суспільних процесів.

ФК7. Навички критичної роботи з текстами, знання принципів та закономірностей їх інтерпретації, опанування методології філософської герменевтики.

ФК10. Вміння розробляти соціально-гуманітарні проекти на основі використання спеціальних філософських методів.

ФК11. Здатність розуміти та працювати з іноземною філософською літературою.

ФК13. Вміння стисло та послідовно викладати наукові підходи щодо філософських проблем під час участі в наукових конференціях, семінарах, інших наукових заходах.

ОПИС ТА СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 6	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 180	1-й	1-й
Кількість модулів – 2	Семестр:	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи здобувача – 6	2-й	2-й
	Лекції:	
	36 год.	20 год.
	Практичні (семінарські):	
	36 год.	–
Вид підсумкового контролю: іспит	Лабораторні:	
	–	–
Форма підсумкового контролю: усна	Самостійна робота:	
	108год.	160 год.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Умови формування та загальні риси філософії стародавності												
Тема 1. Вступ. Філософія Стародавнього світу в істо-рико-філософському процесі	10	2	2			6		1				9
Тема 2. Специфіка культур-ного середовища східної традиції філософствування	10	2	2			6		1				9
Тема 3. Особливості східного світосприйняття	11	2	2			6		2				9
Разом за змістовним модулем 1	31	6	6			18						27
Змістовий модуль 2. Філософія Стародавньої Індії												
Тема 4. Зародження давньоін-дійської філософської думки. Ведична філософська спадщина	10	2	2			6		1				9
Тема 5. Упанішади – перша спроба філософського знання	10	2	2			6		1				9
Тема 6. Ортодоксальні даршани Стародавньої Індії. Філософ-ська система веданти	10	2	2			6		1				9
Тема 7. Філософська система санх'я	10	2	2			6		1				
Тема 8. Філософія нья та вайшешика	10	2	2			6		2				9
Тема 9. Філософська система міманси	10	2	2			6		2				9
Разом за змістовним модулем 2	60	12	12			36						45
Змістовий модуль 3. Філософія йоги та неортодоксальні школи Стародавньої Індії.												
Тема 10. Філософія йоги.	10	2	2			6						10
Тема 11. Неортодоксальні даршани Стародавньої Індії. Філософія джайнізму	10	2	2			6		1				10
Тема 12. Філософія буддизму.	9	2	2			6		1				10
Тема 13. Філософія чарваки-локаяти	11	2	2			6		1				10
Разом за змістовним модулем 3	40	8	8			24						40
Змістовий модуль 4. Філософія Давніх Китаю та Японії												
Тема 14. Зародження філософської думки у Китаї	10	2	0,5			6		1				10
Тема 15. Філософія конфуціанства	10	2	0,5			6		1				10
Тема 16. Філософські школи Стародавнього Китаю	9	2				6		1				10
Тема 17. Філософія даосизму.	10	2				6		1				9
Тема 18. Філософія дзен-буддизму	10	2				6		1				9
Разом за змістовним модулем 4	49	10	1			30						48
Усього годин	180	36	36			108	180	20				160

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль I. Умови формування та загальні риси філософії стародавності

Тема 1. Філософія Стародавнього світу в історико-філософському процесі

Виникнення філософії як фундаментальна теоретико-методологічна проблема. Співвідношення наукового та міфологічного світогляду. Визначення понять: міф, епос, традиція.

Філософія та історія філософії. Філософська творчість у минулому як предмет історії філософії. Мета і завдання історико-філософської науки. Основні методологічні принципи історико-філософських досліджень, їх співвідношення з методологічними засадами інших історичних наук.

Проблема періодизації історії розвитку філософського знання. Співвідношення змісту понять філософія, мудрість, світогляд, практика. Джерельна база дослідження філософії Стародавнього світу, її особливості та складність реконструкції автентичного змісту. Підстави заперечення належності східних духовних традиції до історії філософського знання.

Тема 2. Специфіка культурного середовища східної традиції філософствування

Культурне багатоманіття Сходу. Традиція і творчість у культурі стародавньої Індії. Специфіка співвідношення творчості та традиції у мистецтві Сходу. Традиції театрального мистецтва та його соціальні функції у різних культурних осередках сходу. Компаративний аналіз історії розвитку жанрів та напрямів театру у Європі та в східних країнах. Ритуальне та естетичне значення танцю у Бірмі, Індії, Китаї, та Тайвані. Символізм та догматизм танцювального мистецтва, його інтегрованість у соціальну структуру східних країн.

Образотворча та архітектурна спадщина Сходу. Особливості буттєвого статусу візуального образу та його філософсько-релігійний зміст. Багатоманіття архітектурних традицій Сходу, їх зв'язок з уявленням про світобудову та світопризначення.

Сенсожиттєві запити в індуїзмі, уявлення про смерть. Обов'язок як призначення людини у соціокультурних традиціях Китаю і Японії. "Я" та "Ми" як основа захисту від "абсурду" і страху смерті. Бойове мистецтво та ідеал воїна, що не прагне перемагати.

Тема 3. Особливості східного світосприйняття

Відмінні риси східної та західної філософських традицій. Світоглядні передумови становлення стародавньої східної філософії. Джерела та витoki філософії Сходу. Характерні риси східної філософської термінології. Актуальність перегляду традиції протиставлення філософії Сходу філософській традиції Заходу. Географія ідей східної філософії, її джерельна база та особливості збереження.

Характеристика світоглядних первнів східної філософії. Умови формування та загальні риси філософії Стародавності. Рабовласництво та його вплив на

світогляд стародавньої людини. Нові форми раціональності як умови теоретичного виділення людини.

Духовна культура Месопотамії та Єгипту. Умови формування та загальні риси перших паростків вільнодумства Стародавності. Перші паростки теоретичного мислення Месопотамії та Єгипту. Раціональне ставлення до процесі і явищ серед шумерів та асирійців. Предфілософія Єгипту та Вавілонії. Літературна спадщина Давнього Єгипту: «Казка про двох братів», «Казка про красномовного селянина», «Бесіда розчарованого зі своєю душею», «Речення Іпусера», «Пророцтво Неферті», «Суперечка людини і Ба», «Пісня арфіста», «Повчання гераклеопольського царя до свого сина Мерикара», «Книга мертвих». Літературна спадщина Вавілонії: «Епос про Гільгамеша», «Діалог пана з рабом», «Поема страждаючого праведника», «Поема про Атрахасіса», «Енума еліш» («Коли вгорі...»).

Змістовий модуль 2. Філософія Стародавньої Індії

Тема 4. Зародження давньоіндійської філософської думки.

Ведична філософська спадщина

Початок філософії в Стародавній Індії. Специфіка та історія соціокультурного середовища стародавньої Індії, головні світоглядні категорії. Особливості санскриту, та проблеми перекладу на європейські мови. Структура джерельної бази історико-філософських досліджень стародавньої Індії. Філософія стародавньої Індії очима європейців.

Витоки формування давньоіндійської філософії. Уявлення про "класичну (традиційну) філософію Індії". Періодизація давньоіндійської філософії: ведичний, епічний та класичний періоди. Передфілософія ведичного періоду та її першоджерела.

Історичний огляд Стародавньої Індії (XVI – II ст. до н. е.). «Веди» як духовне підґрунтя філософського знання. «Веди» – найдавніша пам'ятка духовної культури арійської Індії. Цілеспрямованість Вед. Поетика Вед. Значення ритуалу жертвності. "Веди"- найдавніший поетичний, релігійний та філософський твір людства. Змістовні та жанрові особливості текстів "Самхитів", "Брахманів", "Араньяків" та "Упанішад". Значення ритуалу жертвності. Мандала. Форма знання "Вед" (шруті – одкровення).

Співвідношення релігійних уявлень та філософських запитувань в Упанішадах. Діалектична єдність Атмана і Брахмана. Уявлення про абсолютну особистість. Структурна особливість змісту "Самхитів": Рігведи (веди гімнів), Самаведи (веди пісень), Яджурведи (веди ритуалів), Атхарваведи (веди потаємного знання). Веди-загадки (X мандала) – зародок філософського знання. Постановка питання про "Єдине" – основне питання філософії.

"Веданги" як комплекс знань практичного характеру. Засоби формування передфілософського знання: слово – міф, ритуал – жест, табу. "Веданга" – п'ята веда або "веда вед". Ріші – поет-пісняр (першообраз Індійського мудреця). Поняття мандали.

Форма знання «сміті» (запам'ятовування): епос, пурани («минулий»), ітіхаси («так то було» – спроба історичних переказів), дхармашастри (закони, сутри). Сміті як людське, досвідне знання.

Перехід від міфу до філософського знання. Ведійський міф та його розвиток у змісті ведійського знання. Індійський та ведійський міф. Спроба вияву закономірності розвитку ведійського знання. Перехід від політеїзму до монотеїзму. Космічний закон «ріта» (до; першообраз понять: карми, сансари, дхарми). Акти-інваріанти та пошук опори. Космологічний (центр всесвіт; космогонічний (пошук першоначала) міф. Розрив «Неба» та «Землі». «Піднебесся». Праджapati (самозароджені-Атман-Брахман як єдине).

Епічний період розвитку філософської думки в Індії. Загальна характеристика першоджерел. Зміст творів "Рамаяна" та "Махабхарата" у історичних релігієзнавчих та історико-філософських розвідках. Кодекс законів "Ману". Переорієнтація світоглядних спрямувань авторів епічної літератури.

Тема 5. Упанішади (VIII – VII ст. до н. д.) – перша спроба філософського знання

Упанішади, відносна самостійність та взаємозв'язок з Ведами. Брахмани, аран'яки, упанішади. Пошук першопринципу. Ут-гіт-ха (тріада: життя, смерть, безсмерття; Рігведи, Самаведи, Яджурі і т. ін.) – принцип спроби систематизації знання. Найбільш давні "Упанішади": "Брихадараньяка", "Чхандогья", "Тайттірія", "Айтарея", "Каушітака". Філософська особливість упанішад: тотожність суб'єкта та об'єкта ("Ти – одне з Тим"), вчення про опосередкування пізнання (прану-дихання), вчення про ритм, вчення про норму поведінки.

Діалог вчителя та учня. Езотеричність знання. Споглядальність та йога (самадхі – зосередження) в упанішадах. Міфічне забарвлення "Упанішад": образність та метафоричність викладу, ототожнення прани з космічною силою (вітром), про посмертний шлях людей (карма та сансара). про безсмертний шлях богів. Упанішади – духовне підґрунтя ортодоксальної філософії в Стародавній Індії (веданти).

Тема 6. Ортодоксальні даршани Стародавньої Індії. Філософська система веданти

Даршани – перші філософські школи Індії. Специфіка мети й призначення постановки філософських питань мудрецьми стародавньої Індії. Багатозначність слова «даршана». Сенс філософствування – звільнення від страждань. Головна ознака філософського знання: пошук першопринципу, системність мислення, концептуальність, звернення до аналізу мови, звернення до логіки. Йога – безпосередня практика філософствування.

Даршани – філософські школи класичного періоду. Традиція типізації згідно ставлення до самхітів (астика, настика). Базові поняття філософської картини світу у стародавній Індії. Даршана як особистий досвід філософування. Сутра та каріки як жанр філософського тексту. Специфіка статусу ведичної літератури у системі поглядів представників різних даршан.

Головна ознака ортодоксальних даршан: абсолютизація сакрального Ведійського тексту; абсолютизація Абсолюту (Брахман-Атман). Особливість даршан як особливість засобів пізнання Абсолюту (субстанції).

Ортодоксальна даршана "веданта". Засновник – мудрець Бадараяна. Етимологія назви ("веданта" – кінець вед.). Першоджерело: "Брахма-сутра" Бадараяни. Походження та розвиток "веданти". Перше філософське узагальнення упанішад. Єдність та різноманітність поглядів "веданти". Вчення про "Я" та про Бога. Вчення про Брахмана-Атмана. Розвиток поглядів на світ у веданті. Монізм Шанкари. Світ як ілюзія (майя) у вченні Шанкари. Обмежений монізм Рамануджи. Вчення про звільнення від страждання. Кармічна теорія причинно-наслідкових зв'язків. Адвайта-веданта Шанкарі: два рівні осягнення істини; знання як умова звільнення. Вішішта – адвайта – веданта Рамануджі: триєдність реальності – матерія (ачіт), душа (чіт), Бог (Ішвара); концепція персоніфікованого божества – Ішвари; якісне розмежування "Я" і Абсолюту. Дуайта-веданта Мадхва: персоніфікація божества (Вішну); реальність існування виявленого "Я"; служіння Богу як умова звільнення класифікація особистісних душ.

Тема 7. Філософська система санкх'я.

Уявлення про співвідношення "пракріті" та "пурушу" у даршані "санкх'я". Засновник – мудрець Капіла. Етимологія назви ("перелік"). Першоджерело: "Санкх'я-карікі". Пропозиції: визначення двох субстанцій та їх взаємодії як процесу еволюції світу. "Пракріті" – абсолютний розвиток, що здійснюється за допомогою взаємодії трьох гун ("саттва" – світла, "тамас" – темна, "раджас" – енергія). "Пурушу" – абсолютне "Я", яке як абсолютний спокій є засобом врівноваження і співвідношення внутрішнього та зовнішнього світу. Уявлення про "гуни". Фактичний атеїзм філософії санкх'я. Диференціація пурушу та пракріті, як умова особистого звільнення. Три джерела знання: чуттєвість, умовивід і знання – шруті. Відмінність між "річчю-у-собі" та "річчю-для-нас". Ідея причинно-наслідкового зв'язку як реалізації наслідків, закладених у причині. Значення просвіти в становленні вільної особистості.

Тема 8. Філософія нья та вайшешика

Даршана "нья" та даршана "вайшешика": історія взаємин. Теорія пізнання та логіка даршани "нья". Засновник – мудрець Гаутама (Акшопата). Етимологія назви ("нья" – правило, метод, канон, силогізм). Першоджерело: "Нья – сутра". Вчення про процес пізнання, про форми мислення та риторику. Оригінальна розробка понять "сприйняття" та "умовивід" (так звана теорія "проникнення"). Вчення про успіх звільнення індивідуального "я" від страждань як критерій істинності знання. Гносеологічне спрямування розмислів представників даршани Нья та метафізика школи Вайшешика. Спільна для цих даршан емпіристська спрямованість. Ідея причинно-наслідкового зв'язку та Божественного Принципу як детермінанти буття. Увага до мовних та мовленнєвих конструкцій.

Ключові світоглядні питання у розмислах прихильників даршани "вайшешика". Засновник мудрець Улука (Канада). Етимологія назви ("вішеша" – характерна, особлива). Першоджерело: "Вайшешика – сутри". Сім категорій, що розкривають світ як рухому субстанцію, яка складається з дев'яти елементів (земля, вода, вогонь, повітря, ефір, час, простір, душа, розум-манас) та знаходиться у стані створення та руйнування. Відношення вайшешика до бога, карми та йоги. Вчення про індивідуальне "я", про його "вішешу"(особливість) і про свободу, як результат звільнення від страждань.

Тема 9. Філософська система міманси

Ортодоксальність поглядів представників даршани "міманса". Засновник – мудрець Джайміні. Етимологія назви ("міманса" – глибокі розмисли, дослідження). Першоджерело: "Сутра" Джайміні. Теорія пізнання "міманси" (природа та витoki пізнання, достовірність пізнання, розмисли про помилку). Вчення "міманси" про потенціальну енергію. Вчення про душу. Релігія та етика "міманси". Концепція обов'язку. Вчення про благо. Зв'язок філософії Міманси з практикою. Пурва (перша) Міманса. Мета філософствування: отримання порятунку, блага, насолоди, енергії. Засоби філософствування: 1) Практичний – ритуал; 2) Теорія пізнання. Умови пізнання: а) завдяки органам відчуття, б) існування об'єктів; в) виникнення віри. Дві форми процесу пізнання: безпосереднє знання та знання опосередковане. Теорія про «первісно існуючі звуки» – особливі субстанції.

Змістовий модуль 3. Давньоіндійська філософія

Тема 10. Філософія йоги

Даршана "йога" (Патанджалі), як спроба теоретичного обґрунтування вже існуючої практики. Засновник – мудрець Патанджалі. Етимологія назви ("йога" – приборкання). Першоджерело: "Йога – сутри Патанджалі". Історія виникнення. Чотири стадії шляху до просвітлення. Ідеал повної інтеграції з об'єктом (самадхі). Вчення про свободу та звільнення індивідуального "я" від страждань. Концепція особистісного божества – Ішвари. Вісім складових класичної йоги. Медитація як спосіб розчинення свідомості в Абсолюті. Пурва-міманса – вчення про дотримання приписів Вед. Уттара-міманса – вчення про природу реальності. Догматичний характер школи Міманса. Актуальний феноменалізм та абсолютна цінність ведичного знання.

Тема 11. Неортодоксальні даршани Стародавньої Індії.

Філософія джайнізму (VI – V ст. до н. е.).

Головні ознаки філософствування неортодоксальних даршан: 1) Заперечення Ведійського авторитету; 2) Заперечення сакрального знання взагалі; 3) Заперечення Абсолюту (субстанції).

Джайнізм – даршана і релігія. Етимологія назви ("джайни" – переможці). Засновники – мудреці Паршва та Махавіра (Вардхамана). Першоджерело: "Сіддханта". Головна мета вчення: звільнення від страждань (мокша). Критика ведизму та ритуалізму. Уявлення про світобудову. Авторитет "тіртханкарів"

(тих, що ведуть крізь океан буття). Теорія пізнання джайнів (природа та види пізнання; джайнська теорія суджень), релятивність знання, вчення про опосередковуючий елемент пізнання – "деяким чином". Метафізика джайнів: джайнська концепція субстанції, класифікація субстанцій, душа (джива), неживі субстанції (аджива).

Специфіка етичних поглядів джайністів. «Три перлини» джайнів: правильна поведінка, правильне пізнання, правильна віра. Етика джайнів як вчення про правильну поведінку ("ахімса", "сат'я", "астея", "апаріграха"). Дві секти джайнізму: шветамбари ("одягнені у біле"), дігамбари ("одягнені у простір"). "Три перлини" джайнізму та чотири шляхетних істини у буддизмі. Теорія пізнання джайнів: дуалізм світу (аджива та джива). Роз'єднання світу – засіб отримання порятунку. Форми знання (маті та шруті). Три шаблі пізнання. Відношення джайнів до бога.

Тема 12. Філософія буддизму (VI ст. до н. е.)

Постать Будди Гаутами (Будда – "просвітлений") або Шак'ямуні у ранньому буддизмі. Першоджерело: "Палійський канон" (Трипітака), "Дхаммапада" (III ст. до н.е.). Специфіка світовідношення у буддизмі. Заперечення метафізики. Мета метафізики раннього буддизму – звільнення від страждання. Життя як страждання. Критика Абсолютного (Авторитарного) та матеріалістичного знання.

«Серединний шлях». Чотири шляхетні істини та восьмикроковий шлях досягнення самадхі (зосередження, заспокоєння). Головні філософські поняття: анти-душа, дхарма та нірвана. Вчення про дхарму. Метафізика очищення (катарсису). Позитивні та негативні дії. Обов'язок. Відплата. Вчення про елементи анти-душі. Позитивні, негативні та серединні елементи енергії. Згасання енергії. Нірвана. Плюралізм та релятивізм вчення раннього буддизму. Містична інтуїція та закон причинної взаємодії.

Йога Шак'ямуні та йога Патанджалі: спільне та особливе. Буддист у системі соціальних відносин. Уявлення про час, простір, індивідуальність та її звільнення у ранньому буддизмі. Вплив релігійного вчення буддистів на суспільний розвиток Індії, Китаю та інших країн. Актуальність філософської спадщини буддизму в сучасності.

Зусилля шравакі (тих, що слухали) зафіксувати і зберегти вчення Будди Гаутами. Релігійне та історичне значення діяльності шравак. Ключові релігійно-філософські постулати їх вчення. Розбрат між школою Стхавіра та махасангхіками у тлумаченні властивостей архатів. Школа Ватсіпутра: теза про збереження особистості у нірвані.

Стародавні школи Хінаяни. Вчення про призначення боддхісатви у Махаяні. Мадхьяміка і вісім заперечень Нагарджуни. Тлумачення феномену часу і простору. Ідеал звільнення та розмисли щодо дійсності і порожнечі. Причини та чинники розповсюдження буддизму за межами Індії. Ваджраяна і тантризм. Специфіка поглядів тих, хто сповідує ламаїзм. Чотири великі школи тибетського буддизму. Утруднення та міфи спроб раціонального осягнення тибетського буддизму. Медитативна практика школи Тянтай та її

першоджерела. Школа "Чистої землі", або школа Лотоса, та її практична спрямованість. Мовчання, порожнеча і єдність дійсності як серцевина вчення школи Хуаянь. "Прямий шлях" шкіл Дхьяна і Чань. Школа Фасян, або школа "Знаків, що характеризують існування".

Тема 13. Філософське вчення чарваки-локаяти.

Джерело пізнання у вченні "чарваки-локаяти". Перші спалахи матеріалістичної філософії Стародавньої Індії. Теоретичне джерело: Махабхарата («Мокшадхарма», «Анугіта»). Проблема визначення часу виникнення. Етимологія назви. Перші вчителі: Бхрігу, Бхарадваджи. Критика тези про божественне походження світу. Негативне ставлення до сакрального знання. Негативне ставлення до "потойбічного світу та безсмертя". Критика жертвності. Вчення про першоелементи (земля, вода, вогонь, повітря). Теорія пізнання: вчення про умовивід. Відношення до інтуїції. Вчення про страждання та насолоду у житті. Зміст поняття "насолода". Гедонізм чарваків-локаятів. Чуттєва насолода – головна уява про щастя. Сенс та призначення життя у вченні локаятів.

Змістовий модуль 4. Філософія Давніх Китаю та Японії

Тема 14. Зародження філософської думки у Китаї

Початок філософії у Китаї. Історичний огляд Стародавнього Китаю. Специфіка соціально-культурного середовища стародавнього Китаю. Основні етапи розвитку стародавньої китайської філософії.

Образ Стародавнього китайського мудреця «шен-жень». Воля звільнення від протиріччя (верх-низ, Небо-Земля, Дух неба-Дух предків, воля імператора – воля народу). Пошук Єдності світу. Споглядання природи та практичність – характерні риси філософствування стародавнього китайця. Невідокремленість суспільства від природи. Відношення до смерті та безсмертя. Вчення про Інь та Янь у філософській культурі Китаю.

Ритуал у культурі та філософії стародавнього Китаю. Загальна характеристика ієрогліфічної писемності та її можливий вплив на світогляд авторів "П'ятикнижжя". Ключові теми розмислів у творах У-цзин (п'ятикнижжя): Ши-цзин, Шу-цзин, І-цзин, Лі-цзин і Чун-цю (Книга давнини, Книга пісень, Книга історії, Книга гір та морів, Книга порядку, Книга перемін, Книга гармонії тьми та ін.) – перша пам'ятка духовної культури Стародавнього Китаю.

Перехід від китайського міфу до філософствування. Особливість китайського міфу: історизація (евгемеризація) міфічних персон, зооморфність духів, ознаки нерозчленованості у ряді міфічних предків, Шан-Ді та Пань-гу (міфічний герой) як праотець природи. Міфічний герой Фу-сі та історія виникнення графічної книги І-цзин (книги змін). І-цзин – зародок філософського знання. Принцип Єдності світу – протиріччя Інь-ян та ци. Абстрактний вираз закономірності розвитку природи (внутрішнього та зовнішнього світу). Значення ворожби у безпосередній філософській практиці стародавнього китайця. Розвиток уяви про п'ять «стихій».

Тема 15. Філософія конфуціанства (VI – V ст. до н.е.)

Кун-фу-Цзи – засновник конфуціанства. «Лунь-юй»-першоджерело конфуціанства. Час написання "Лунь-Юй". Конфуціанське визначення "Дао". Обов'язок у системі філософських категорії стародавнього Китаю. Моральний приклад як норма управління народом. Воля предків як підґрунтя філософствування Конфуція.

Ідеал доброчесності та ознаки утопізму у соціально-політичному вченні Конфуція. "Атака на серце" (совість) як принцип управління народом. Етичні ідеї Конфуція. Культ минулого та консерватизм у вченні Конфуція. «Виправлення імен» – катарсис істинного знання. Мета і призначення життя за Конфуцієм. Формування особистості та освіта у вченні Конфуція. Образ "шляхетного мужа". Уявлення про долю в китайській філософії. Культ предків та ритуал у системі філософських поглядів Конфуція.

Специфіка конфуціанства як релігії. «Взаємність», «золота середина», «людяність» – ключові поняття філософствування Конфуція. Відношення до батьків, відношення до освіти, відхід від натуфілософії, образ «шляхетного мужа» та інші питання у збірнику афоризмів «Лунь-юй». Учні Конфуція (Мен-цзи, Сюнь-цзи). Філософське вчення Мен-цзи. Філософське вчення Сюнь цзи (визначення сутності людини). Подальша доля конфуціанства в Китаї. Роль конфуціанства в історії розвитку китайської державності.

Тема 16. Філософські школи Стародавнього Китаю (моїзм, легізм, школа натурфілософів)

Виникнення філософських шкіл: даоцзя – школа даосистів, жуцзя – школа службових людей (конфуціанство), моцзя – школа моїстів, фацзя – школа законників (легістів), мінцзя – школа номіналістів (софістів), інь-ян-цзя – наурфілософська школа. Індивідуалістична філософія Чжуан-цзи (Чжоу Чжуан). Суб'єктивізм у поглядах. Визначення "Дао". Усамітнення. Нігілістичне ставлення до філософії взагалі, до об'єктивних критеріїв пізнання, до абсолюту, до "я". Релятивістська софістика. Розуміння свободи. Декаданс та художня форма філософствування.

Філософська школа моїстів (V – IV ст. до н. е.). Першоджерело: "Книга Мо" ("Мо цзи"). Засновник – вчитель Мо Ді. Відхід від конфуціанства. Філософія "всезагальної любові". Головні напрямки вчення: вчення про "Небо", антропоморфізм, заперечення долі, визначення народу, практичні основи знання. Знання народу як критерій істини.

Філософська школа «закону» (фа-цзя) (IV – III ст. до н. д.). Фей-цзи та Шан Ян. Філософія легістів в Стародавньому Китаї. Першоджерело: "Шан цзюнь шу"(Книга правителя області Шан), "Хань Фей-цзи". Засновники: Шан Ян, Шень Бухай, Шень Дао, Хань Фей цзи. Зв'язок поглядів Фей-цзи з даосизмом. Філософія легістів як антиморальна філософія. Критика конфуціанства. Критика філософії взагалі. Розвиток поглядів на філософію представників школи легістів. Філософія Шан Яна як антиморальне вчення, критика конфуціанства. Заперечення совісті. Страх як принцип філософствування та

політичної дії. Настанови для народу. Філософія чиновництва. Реформи Шан Яна.

Значення імперії Цинь для розвитку духовності та філософського світогляду Китаю. Перервана традиція Шень Бухая на підґрунті "влади". Реформи Шень Дао на підґрунті "мистецтва керування". Філософія Хань Фей Цзи як заперечення філософії Конфуція. Реформи Хань Фей Цзи на підґрунті "закону". Сутність людини, філософія історії, призначення освіти та її реформа. Визначення "Дао" та "Де". Відтворення духовності в епоху Хань. Доля філософського вчення, філософських шкіл та філософів. Відтворення конфуціанства. Філософія Дун Чжун-шу (II ст. до н.е.). Дун Чжун-шу як голова ханських конфуціанців. Вчення про взаємодію "Неба" та "Людини" у праці "Три відповіді про небо та людство". Вчення про "Дао". Натурфілософські погляди Дун Чжун-шу. Антидіалектика. Погляд на циклічність історії.

Тема 17. Філософія даосизму

Філософія класичного даосизму (VI – V ст. до н. д.). Епоха Чжоу (Східне Чжаньго) – епоха "держав що знаходяться у стані боротьби" та "золоте сторіччя китайської філософії". Традиційні та нетрадиційні погляди на засновників даосизму. Легендарна особистість Лао-цзи, Лао-День (Лі Ер). Постаць Лао-цзи з точки зору легенд та історичної науки. «Дао-де-цзин» – першоджерело даосизму. Час і умови створення "Дао-де-Цзин".

Вчення про Дао, сучасні спроби раціоналістичної інтерпретації. Визначеність та невизначеність Дао. Дао як небуття, заперечення субстанції. «Дао» як принцип зародження та «Дао» як закономірність світу. «Де» як принцип становлення. «Де» як можливість визначеного Дао. Мета і призначення процесу пізнання, специфіка діалектики у поглядах Лао-Цзи. Співвідношення Дао і Де. Ідеал "недіяння" та принципи соціалізації тих, хто сповідує даосизм. Питання благочестя образу наймудрішого, управління державою, визначення народу, відношення до освіти, діяльності та недіяльності у «Дао-де-цзин».

Соціально-політичні погляди Лао-Цзи. Роль даосизму в історії Китаю. Магія та легенди даосів. Філософія тантризму. Філософські ідеї тантризму. Витоки тантризму. Основні концепції тантризму. Окультна традиція. Ритуали. Медитативні практики тантризму. Візуалізація, мандала, мудра. Шива та Шакті. Сексуальність та аскетизм. Кундаліні. Союз матерії та свідомості. Буддійський тантризм. Мудрість та співчуття. Буддизм у Тибеті. Чистий розум. Міларепа.

Тема 18. Філософія дзен-буддизму.

Філософія Дзен-буддизму. Витоки та розвиток Дзен. Метафізика та гносеологія Дзен. Етична та естетична концепції Дзен. Медитація у Дзен. Поняття Саторі. Відмінність філософії Дзен від класичного буддизму. Основні представники Дзен-буддизму в Китаї. Чуттєво-емоційний зміст Дзен-буддизму.

Буддизм у Японії. Школи Санрон, Куся, Дзедзицу, Ріцу, Хоссо, Кегон. Тяжіння до образного виразу змісту вчення у школах Тендай і Сігон. Виникнення і розповсюдження Дзен. Інтерпретація пробудження як кінцевої

мети. Японська філософія. Філософія Дзен. Естетизм японського світосприйняття. Ключові засади японської філософії. Філософські ідеї синтоїзму. Метафізика та гносеологія Дзен. Етична та естетична концепції Дзен. Етика та естетика Бушідо. Морально-етична доктрина Шинобі. Витоки та розвиток Дзен. Особливості Дзен. Риндзай-Дзен. Сото-Дзен. Просвітлення у процесі медитації. Природа Будди. Практика Дзен. Анархія і дисципліна. Естетика Дзен.

ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ ТА РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Тема 1. Формування та загальні риси філософії Стародавнього Сходу

1. Виникнення філософії як фундаментальна теоретико-методологічна проблема. Співвідношення наукового та міфологічного світогляду.
2. Філософія та історія філософії. Мета і завдання історико-філософської науки.
3. Основні методологічні принципи історико-філософських досліджень.
4. Проблема періодизації історії розвитку філософського знання.
5. Співвідношення змісту понять філософія, мудрість, світогляд, практика.

Література

1. Антология мировой философии. - М., 1969. - Т.1. - Ч.1. - С. 69-93.
2. Древнеиндийская философия. Начальный период. - М., 1972. - С.26-136.
3. Беккер К.Ф. Мифы древнего мира - Симферополь: Реноме, 1998.
4. Бонгард-Левин Г.М. Древнеиндийская цивилизация. Философия, наука, религия. - М.: Наука, 1980.
5. Гессе Г. Паломничество в страну Востока. - СПб., 1999.
6. Лукьянов А.Е. Становление философии на Востоке :(Древний Китай и Индия) / Российский международный фонд культуры. - 2. изд. испр. и доп. - М. : Инсан, 1992.
7. Рой М. История индийской философии (Греческая и индийская философия). - М., 1958.
8. Томас П. Индия. Эпос, легенды, мифы. - СПб., 2000.
9. Чаттерджи С., Датта Д. Введение в индийскую философию. - М., 1955.
10. Швейцер А. Мировоззрение индийских мыслителей. Мистика и этика / Ю.В. Дубровин (пер.с нем., послесловие). - М. : Алетея, 2002.

Тема 2. Специфіка та особливості східної традиції філософствування

1. Культурне багатоманіття Сходу.
2. Специфіка співвідношення творчості та традиції у мистецтві Сходу.
3. Образотворча та архітектурна спадщина Сходу. Особливість буттєвого статусу візуального образу та його філософсько-релігійний зміст.
4. Багатоманіття архітектурних традицій Сходу, їх зв'язок з уявленнями про світобудову та світопризначення.
5. Сенсожиттєві запити в індуїзмі, уявлення про смерть.

6. Обов'язок як призначення людини у соціокультурних традиціях Китаю і Японії. "Я" та "Ми" як основа захисту від "абсурду" і страху смерті.

Література

1. Антология мировой философии. - М., 1969. - Т.1. - Ч.1. - С. 69-93.
2. Древнеиндийская философия. Начальный период. - М., 1972. - С.26-136.
3. Беккер К.Ф. Мифы древнего мира - Симферополь: Реноме, 1998.
4. Бируни Абу Рейхан. Индия / А.Б. Халидов (подгот.), А. Халидов (пер.), Ю. Завадовский (пер.). - М. : Ладомир, 1995.
5. Бонгард-Левин Г.М. Древнеиндийская цивилизация. Философия, наука, религия. - М.: Наука, 1980.
6. Гессе Г. Паломничество в страну Востока. - СПб., 1999.
7. Лукьянов А.Е. Становление философии на Востоке :(Древний Китай и Индия) / Российский международный фонд культуры. - 2. изд. испр. и доп. - М. : Инсан, 1992.
8. Рой М. История индийской философии (Греческая и индийская философия). - М., 1958.
9. Томас П. Индия. Эпос, легенды, мифы. - СПб, 2000.
10. Чаттерджи С., Датта Д. Введение в индийскую философию. - М., 1955.
11. Швейцер А. Мировоззрение индийских мыслителей. Мистика и этика / Ю.В. Дубровин (пер.с нем., послесловие). - М. : Алетейа, 2002.
12. Шохин В.К. Школы индийской философии: Период формирования (IV в. до н.э. - II в. н.э.) / РАН; Институт философии. - М. : Восточная литература, 2004.
13. Юнг К.Г. О психологии восточных религий и философий. - М., 1994

Тема 3. Особливості східного світосприйняття

1. Відмінні риси східної та західної філософських традицій.
2. Світоглядні передумови становлення стародавньої східної філософії.
3. Джерела та витoki філософії Сходу.
4. Характерні риси східної філософської термінології.
5. Проблема Схід-Захід.
6. Характеристика світоглядних засад східної філософії.
7. Умови формування та загальні риси філософії стародавнього світу.
8. Духовна культура Месопотамії та Єгипту. Перші паростки теоретичного мислення Месопотамії та Єгипту.

Література

1. Антология мировой философии. - М., 1969. - Т.1. - Ч.1. - С. 69-93.
2. Древнеиндийская философия. Начальный период. - М., 1972. - С.26-136.
3. Беккер К.Ф. Мифы древнего мира - Симферополь: Реноме, 1998.
4. Бируни Абу Рейхан. Индия / А.Б. Халидов (подгот.), А. Халидов (пер.), Ю. Завадовский (пер.). - М. : Ладомир, 1995.
5. Бонгард-Левин Г.М. Древнеиндийская цивилизация. Философия, наука, религия. - М.: Наука, 1980.
6. Гессе Г. Паломничество в страну Востока. - СПб., 1999.
7. Лукьянов А.Е. Становление философии на Востоке :(Древний Китай и

- Индия) / Российский международный фонд культуры. - 2. изд. испр. и доп. - М. : Инсан, 1992.
8. Рой М. История индийской философии (Греческая и индийская философия). - М., 1958.
 9. Томас П. Индия. Эпос, легенды, мифы. - СПб, 2000.
 10. Чаттерджи С., Датта Д. Введение в индийскую философию. - М., 1955.
 11. Швейцер А. Мироззрение индийских мыслителей. Мистика и этика / Ю.В. Дубровин (пер.с нем., послесловие). - М. : Алетея, 2002.
 12. Шохин В.К. Школы индийской философии: Период формирования (IV в. до н.э. - II в. н.э.) / РАН; Институт философии. - М. : Восточная литература, 2004.
 13. Юнг К.Г. О психологии восточных религий и философий. - М., 1994

Тема 4. Зародження та становлення давньоіндійської філософської думки

1. Специфіка та історія соціокультурного середовища стародавньої Індії, головні світоглядні категорії.
2. Витоки формування давньоіндійської філософії. Уявлення про "класичну (традиційну) філософію Індії".
3. Періодизація давньоіндійської філософії. Передфілософія ведичного періоду та її першоджерела.
4. «Веди» як духовне підґрунтя філософського знання
5. Змістовні та жанрові особливості текстів "Самхитів", "Брахманів", "Араньяків" та "Упанішад".
6. Структурна особливість змісту "Самхитів": Рігведи, Самаведи, Яджурведи, Атхарваведи.
7. "Веданги" як комплекс знань практичного характеру. Ріші – поет-пісняр (першообраз Індійського мудреця). Поняття мандали. Смерті як людське, досвідне знання.
8. Перехід від міфу до філософського знання. Ведійський міф та його розвиток у змісті ведійського знання. Індійський та ведійський міф. Перехід від політеїзму до монотеїзму. Космічний закон «ріта».
9. Епічний період розвитку філософської думки в Індії "Рамаяна" та "Махабхарата».

Література

1. Антология мировой философии. - М., 1969. - Т.1. - Ч.1. - С. 69-93.
2. Древнеиндийская философия. Начальный период. - М., 1972. - С.26-136.
3. Беккер К.Ф. Мифы древнего мира - Симферополь: Реноме, 1998.
4. Бируни Абу Рейхан. Индия / А.Б. Халидов (подгот.), А. Халидов (пер.), Ю. Завадовский (пер.). - М. : Ладомир, 1995.
5. Бонгард-Левин Г.М. Древнеиндийская цивилизация. Философия, наука, религия. - М.: Наука, 1980.
6. Гессе Г. Паломничество в страну Востока. - СПб., 1999.
7. Рой М. История индийской философии (Греческая и индийская философия). - М., 1958.
8. Томас П. Индия. Эпос, легенды, мифы. - СПб, 2000.

9. Чаттерджи С., Датта Д. Введение в индийскую философию. - М., 1955.
10. Швейцер А. Мироззрение индийских мыслителей. Мистика и этика / Ю.В. Дубровин (пер.с нем., послесловие). - М. : Алетея, 2002.
11. Шохин В.К. Школы индийской философии: Период формирования (IV в. до н.э. - II в. н.э.) / РАН; Институт философии. - М. : Восточная литература, 2004.
12. Юнг К.Г. О психологии восточных религий и философий. - М., 1994

Тема 5. Упанішади (VIII – VII ст. до н. д.) – перша спроба філософського знання

1. Упанішади, відносна самостійність та взаємозв'язок з Ведами. Брахмани, аран'яки, упанішади.
2. Тріада: життя, смерть, безсмертя. Рігведи, Самаведи, Яджурі – принцип спроби систематизації знання.
3. Філософська особливість упанішад: тотожність суб'єкта та об'єкта, вчення про опосередкування пізнання (прану-дихання), вчення про ритм, вчення про норму поведінки.
4. Діалог вчителя та учня.
5. Езотеричність знання. Споглядальність та йога в упанішадах.

Література

1. Антология мировой философии. - М., 1969. - Т.1. - Ч.1. - С. 69-93.
2. Ригведы.-В 4-х т. - М., 1989 - Мандалы I-X.
3. Упанишады. - М., 2000.
4. Беккер К.Ф. Мифы древнего мира - Симферополь: Реноме, 1998.
5. Бонгард-Левин Г.М. Древнеиндийская цивилизация. Философия, наука, религия. - М.: Наука, 1980.
6. Гессе Г. Паломничество в страну Востока. - СПб., 1999.
7. Елизаренкова Т.Я. "Ригведа" - великое начало индийской литературы и культуры" // В кн.: Ригведа (Мандалы I-IV). - М., 1989.
8. Рой М. История индийской философии (Греческая и индийская философия). - М., 1958.
9. Сыркин А.Я. О некоторых чертах Чхандогья Упанишады // Упанишады - М., 2000.
10. Сыркин А.Я. Предисловие // Упанишады. - М., 1967.
11. Томас П. Индия. Эпос, легенды, мифы. - СПб, 2000.
12. Чаттерджи С., Датта Д. Введение в индийскую философию. - М., 1955.
13. Швейцер А. Мироззрение индийских мыслителей. Мистика и этика / Ю.В. Дубровин (пер.с нем., послесловие). - М. : Алетея, 2002.
14. Шохин В.К. Школы индийской философии: Период формирования (IV в. до н.э. - II в. н.э.) / РАН; Институт философии. - М. : Восточная литература, 2004.
15. Юнг К.Г. О психологии восточных религий и философий. - М., 1994

Тема 6. Філософська система веданти

1. Специфіка мети й призначення постановки філософських питань мудрецькими стародавньої Індії Йога – безпосередня практика філософствування.
2. Даршани – перші філософські школи класичного періоду. Астика, настика.
3. Сутра та каріки як жанр філософського тексту. Специфіка статусу ведичної літератури у системі поглядів представників різних даршан.
4. Ортодоксальна даршана "веданта". Походження та розвиток веданти. Розвиток поглядів на світ у веданті.
5. Монізм Шанкари. Світ як ілюзія (майя) у вченні Шанкари. Вчення про звільнення від страждання. Кармічна теорія причинно-наслідкових зв'язків.
6. Адвайта-веданта і Вішішта – адвайта, концепція персоніфікованого божества – Ішвари. служіння Богу як умова звільнення класифікація особистісних душ.

Література

1. Антология мировой философии. - М., 1969. - Т.1. Ч.1. - С. 116-171.
2. Гессе Герман. Паломничество в страну Востока. - СПб., 1999.
3. Бродов В.В Истоки философской мысли Индии. Йога. - М.: Изд-во МГУ, 1990.
4. Великие мыслители Востока / Ян.П. Мак- Грил (ред.) Н. Баранова (пер.). - М. : Крон-Пресс, 1999.
5. Дебольский Д.Д. К познанию абсолюта: Духовный опыт индийских и христианских мистиков. - М. : Интерграф Сервис, 1996.
6. Исаева Н.В. Слово, творящее мир. От ранней веданты к кашмирскому шиваизму: Гаудапада, Бхартрихари, Абхинавагупта. - М. : Научно-издательский центр "Ладомир", 1996.
7. Исаева Н.В. Шанкара и индийская философия. - М., 1991.
8. Лукьянов А.Е. Становление философии на Востоке :(Древний Китай и Индия) / Российский международный фонд культуры. - 2. изд. испр. и доп. - М. : Инсан, 1992.
9. Мюллер Макс. Шесть систем индийской философии: Пер. с англ. - М. : Искусство, 1995.
10. Радхакришнан С. Индийская философия: пер. с англ. - СПб. : ТОО "Стикс", 1994.
11. Торчинов Е.А. Религии мира: Опыт запредельного. - СПб., 1998.
12. Шохин В. К. Первые философы Индии: Учеб. пособие для ун-тов и вузов. - М. : Ладомир, 1997.
13. Шохин В.К. Школы индийской философии: Период формирования (IV в. до н.э. - II в. н.э.) / РАН; Институт философии. - М. : Восточная литература, 2004.
14. Юнг К.Г. О психологии восточных религий и философий. - М., 1994.

Тема 7. Філософська система санкх'я.

1. Уявлення про співвідношення "пракріті" та "пурушу" у даршані "санкх'я".
2. Уявлення про "гуни". Диференціація пурушу та пракріті, як умова особистого звільнення.
3. Три джерела знання. Відмінність між "річчю-у-собі" та "річчю-для-нас".

4. Ідея причинно-наслідкового зв'язку як реалізації наслідків, закладених у причині.
5. Значення просвіти в становленні вільної особистості.

Література

1. Антологія мирової філософії. - М., 1969. - Т.1. Ч.1. - С. 116-171.
2. Гессе Герман. Паломництво в країну Востока. - СПб., 1999.
3. Сутри філософії санкх'ї. Таттва- самаса. Крама- дипика. Санкх'я-сутри. Санкх'я- сутра- вритти / РАН; Інститут філософії {Москва} / В.К. Шохін (подгот.), Д.Б. Шиміліс (художн.). - М. : Науково-видавничий центр "Ладомир", 1997.
4. Бродов В.В. Истоки философской мысли Индии. Йога. - М.: Изд-во МГУ, 1990.
5. Великие мыслители Востока / Ян.П. Мак- Грилл (ред.) Н. Баранова (пер.). - М. : Крон-Пресс, 1999.
6. Дебольский Д.Д. К познанию абсолюта: Духовный опыт индийских и христианских мистиков. - М. : Интерграф Сервис, 1996.
7. Лукьянов А.Е. Становление философии на Востоке :(Древний Китай и Индия) / Российский международный фонд культуры. - 2. изд. испр. и доп. - М. : Инсан, 1992.
8. Мюллер Макс. Шесть систем индийской философии: Пер. с англ. - М. : Искусство, 1995.
9. Радхакришнан С. Индийская философия: пер. с англ. - СПб. : ТОО "Стикс", 1994.
10. Торчинов Е.А. Религии мира: Опыт запредельного. - СПб., 1998.
11. Шохин В. К. Первые философы Индии: Учеб. пособие для ун-тов и вузов. - М. : Ладомир, 1997.
12. Шохин В.К. Школы индийской философии: Период формирования (IV в. до н.э. - II в. н.э.) / РАН; Институт философии. - М. : Восточная литература, 2004.
13. Юнг К.Г. О психологии восточных религий и философий. - М., 1994.

Тема 8. Філософія нь'я та вайшешика

1. Даршана "нь'я" та даршана "вайшешика": історія взаємин.
2. Теорія пізнання та логіка даршани "нь'я".
3. Гносеологічне спрямування розмислів представників даршани Нь'я та метафізика школи Вайшешика.
4. Ідея причинно-наслідкового зв'язку та Божественного Принципу як детермінанти буття.
5. Ключові світоглядні питання у розмислах прихильників даршани "вайшешика".
6. Відношення вайшешика до бога, карми та йоги.

Література

1. Антологія мирової філософії. - М., 1969. - Т.1. Ч.1. - С. 116-171.
2. Гессе Герман. Паломництво в країну Востока. - СПб., 1999.
3. Великие мыслители Востока / Ян.П. Мак- Грилл (ред.) Н. Баранова (пер.). -

- М. : Крон-Пресс, 1999.
4. Гостеева Е.И. Философия Вайшешика. Ташкент, 1963.
 5. Дебольский Д.Д. К познанию абсолюта: Духовный опыт индийских и христианских мистиков. - М. : Интерграф Сервис, 1996.
 6. Лукьянов А.Е. Становление философии на Востоке :(Древний Китай и Индия) / Российский международный фонд культуры. - 2. изд. испр. и доп. - М. : Инсан, 1992.
 7. Мюллер Макс. Шесть систем индийской философии: Пер. с англ. - М. : Искусство, 1995.
 8. Радхакришнан С. Индийская философия: пер. с англ. - СПб. : ТОО "Стикс", 1994.
 9. Торчинов Е.А. Религии мира: Опыт запредельного. - СПб., 1998.
 10. Шохин В. К. Первые философы Индии: Учеб. пособие для ун-тов и вузов. - М. : Ладомир, 1997.
 11. Шохин В.К. Школы индийской философии: Период формирования (IV в. до н.э. - II в. н.э.) / РАН; Институт философии. - М. : Восточная литература, 2004.
 12. Юнг К.Г. О психологии восточных религий и философий. - М., 1994.

Тема 9. Філософська система міманси

1. Ортодоксальність поглядів представників даршани "міманса". "Сутра" Джайміні.
2. Теорія пізнання "міманси" (природа та витоки пізнання, достовірність пізнання, розмисли про помилку).
3. Вчення "міманси" про потенціальну енергію. Вчення про душу. Релігія та етика "міманси". Концепція обов язку
4. Мета філософствування: отримання порятунку, блага, насолоди, енергії. Форми і умови пізнання.

Література

1. Антология мировой философии. - М.,1969. - Т.1. Ч.1. - С. 116-171.
2. Гессе Герман. Паломничество в страну Востока. - СПб., 1999.
3. Бродов В.В Истоки философской мысли Индии. Йога. - М.: Изд-во МГУ, 1990.
4. Великие мыслители Востока / Ян.П. Мак- Грил (ред.) Н. Баранова (пер.). - М. : Крон-Пресс, 1999.
5. Лукьянов А.Е. Становление философии на Востоке :(Древний Китай и Индия) / Российский международный фонд культуры. - 2. изд. испр. и доп. - М. : Инсан, 1992.
6. Мюллер Макс. Шесть систем индийской философии: Пер. с англ. - М. : Искусство, 1995.
7. Радхакришнан С. Индийская философия: пер. с англ. - СПб. : ТОО "Стикс", 1994.
8. Торчинов Е.А. Религии мира: Опыт запредельного. - СПб., 1998.
9. Шохин В. К. Первые философы Индии: Учеб. пособие для ун-тов и вузов. - М. : Ладомир, 1997.

10. Шохин В.К. Школы индийской философии: Период формирования (IV в. до н.э. - II в. н.э.) / РАН; Институт философии. - М. : Восточная литература, 2004.

Тема 10. Філософія йоги та школа міманси

1. Даршана "йога" (Патанджалі), як спроба теоретичного обґрунтування вже існуючої практики. Історія виникнення.
2. Чотири стадії шляху до просвітлення. Вчення про свободу та звільнення індивідуального "я" від страждань.
3. Вісім складових класичної йоги. Медитація як спосіб розчинення свідомості в Абсолюті.
4. Даршана «міманса». Догматичний характер школи Міманса.

Література

1. Антология мировой философии. - М.,1969. - Т.1. Ч.1. - С. 116-171.
2. Гессе Герман. Паломничество в страну Востока. - СПб., 1999.
3. Бродов В.В Истоки философской мысли Индии. Йога. - М.: Изд-во МГУ, 1990.
4. Великие мыслители Востока / Ян.П. Мак- Грил (ред.) Н. Баранова (пер.). - М. : Крон-Пресс, 1999.
5. Дебольский Д.Д. К познанию абсолюта: Духовный опыт индийских и христианских мистиков. - М. : Интерграф Сервис, 1996.
6. Лукьянов А.Е. Становление философии на Востоке :(Древний Китай и Индия) / Российский международный фонд культуры. - 2. изд. испр. и доп. - М. : Инсан, 1992.
7. Мюллер Макс. Шесть систем индийской философии: Пер. с англ. - М. : Искусство, 1995.
8. Радхакришнан С. Индийская философия: пер. с англ. - СПб. : ТОО "Стикс", 1994.
9. Торчинов Е.А. Религии мира: Опыт запредельного. - СПб., 1998.
10. Шохин В. К. Первые философы Индии: Учеб. пособие для ун-тов и вузов. - М. : Ладомир, 1997.
11. Шохин В.К. Школы индийской философии: Период формирования (IV в. до н.э. - II в. н.э.) / РАН; Институт философии. - М. : Восточная литература, 2004.
12. Юнг К.Г. О психологии восточных религий и философий. - М., 1994.

Тема 11. Філософія джайнізму (VI – V ст. до н. е.).

1. Головні ознаки філософствування неортодоксальних даршан
2. Джайнізм – даршана і релігія. Засновники та головна мета вчення.
3. Уявлення про світобудову. Теорія пізнання джайнів, релятивність знання. Метафізика джайнів.
4. Специфіка етичних поглядів джайністів.
5. «Три перлини» джайнів. Етика джайнів. Дві секти джайнізму.
6. "Три перлини" джайнізму та чотири шляхетних істини у буддизмі. Теорія пізнання джайнів. Форми знання (маті та шрутї). Три шаблі пізнання. Відношення джайнів до бога.

Література

1. Антология мировой философии. - М., 1969. - Т.1. Ч.1. - С. 116-171.
2. Гессе Герман. Паломничество в страну Востока. - СПб., 1999.
3. Великие мыслители Востока / Ян.П. Мак-Грил (ред.) Н. Баранова (пер.). - М. : Крон-Пресс, 1999.
4. Гусева И.Р. Джайнизм. - М., 1968.
5. Дебольский Д.Д. К познанию абсолюта: Духовный опыт индийских и христианских мистиков. - М. : Интерграф Сервис, 1996.
6. Лукьянов А.Е. Становление философии на Востоке : (Древний Китай и Индия) / Российский международный фонд культуры. - 2. изд. испр. и доп. - М. : Инсан, 1992.
7. Мюллер Макс. Шесть систем индийской философии: Пер. с англ. - М. : Искусство, 1995.
8. Радхакришнан С. Индийская философия: пер. с англ. - СПб. : ТОО "Стикс", 1994.
9. Торчинов Е.А. Религии мира: Опыт запредельного. - СПб., 1998.
10. Чаттопадхья Д. Локаята даршана. История Индийского материализма - М., 1961.
11. Шохин В. К. Первые философы Индии: Учеб. пособие для ун-тов и вузов. - М. : Ладомир, 1997.
12. Шохин В.К. Школы индийской философии: Период формирования (IV в. до н.э. - II в. н.э.) / РАН; Институт философии. - М. : Восточная литература, 2004. .
13. Юнг К.Г. О психологии восточных религий и философий. - М., 1994.

Тема 12. Філософія буддизму (VI ст. до н. е.)

1. Постать Будди Гаутами або Шак'ямуні у ранньому буддизмі.
2. Специфіка світовідношення у буддизмі. Життя як страждання.
3. «Серединний шлях». Чотири шляхетні істини та восьмикроковий шлях досягнення самадхі.
4. Вчення про дхарму. Нірвана. Містична інтуїція та закон причинної взаємодії.
5. Йога Шак'ямуні та йога Патанджалі: спільне та особливе.
6. Вплив релігійного вчення буддистів на суспільний розвиток Індії, Китаю та інших країн. Актуальність філософської спадщини буддизму в сучасності.
7. Хінаяна. Махаяна. Ваджраяна і тантризм. Ламаїзм. "Прямий шлях" шкіл Дхьяна і Чань.

Література

1. Дхаммапада. Буддизм. - М. - Харьков, 2000.
2. Гессе Герман. Паломничество в страну Востока. - СПб., 1999.
3. Андросов В.П. Буддизм Нагарджуны: Религиозно-философские трактаты / РАН; Институт востоковедения. - М. : Издательская фирма "Восточная литература" РАН, 2000.
4. Бродов В.В Истоки философской мысли Индии. Йога. - М.: Изд-во МГУ, 1990.
5. Буддизм. Четыре благородных истины. - М. - Харьков, 2000.

6. Будон Ринчендуб. История буддизма (Индия и Тибет) / Е.Е. Обермиллер (пер.с тибет.), А.М. Донец (пер.с англ.). - С.Пб. : Евразия, 1999.
7. Великие мыслители Востока / Ян.П. Мак- Грил (ред.) Н. Баранова (пер.). - М. : Крон-Пресс, 1999.
8. Лысенко В.Г., Терентьев А.А., Шохин В.К. Ранняя буддийская философия. Философия джайнизма. - М., 1994.
9. Мюллер Макс. Шесть систем индийской философии: Пер. с англ. - М. : Искусство, 1995.
10. Радхакришнан С. Индийская философия: пер. с англ. - СПб. : ТОО "Стикс", 1994.
11. Торчинов Е.А. Религии мира: Опыт запредельного. - СПб., 1998.
12. Чаттопадхья Д. Локаята даршана. История Индийского материализма - М., 1961.
13. Шохин В.К. Школы индийской философии: Период формирования (IV в. до н.э. - II в. н.э.) / РАН; Институт философии. - М. : Восточная литература, 2004.
14. Щербатский Ф.И. Избранные труды по буддизму. - М., 1988..

Тема 13. Філософське вчення чарваки-локаяти.

1. Джерело пізнання у вченні "чарваки-локаяти". Перші спалахи матеріалістичної філософії Стародавньої Індії.
2. Негативне ставлення до сакрального знання. Негативне ставлення до "потойбічного світу та безсмертя". Критика жертвовності.
3. Вчення про першоелементи (земля, вода, вогонь, повітря).
4. Теорія пізнання: вчення про умовивід. Відношення до інтуїції.
5. Вчення про страждання та насолоду у житті. Гедонізм чарваків-локаятів. Сенс та призначення життя у вченні локаятиків.

Література

1. Гессе Герман. Паломничество в страну Востока. - СПб., 1999.
2. Бродов В.В Истоки философской мысли Индии. Йога. - М.: Изд-во МГУ, 1990.
3. Великие мыслители Востока / Ян.П. Мак- Грил (ред.) Н. Баранова (пер.). - М. : Крон-Пресс, 1999.
4. Мюллер Макс. Шесть систем индийской философии: Пер. с англ. - М. : Искусство, 1995.
5. Радхакришнан С. Индийская философия: пер. с англ. - СПб. : ТОО "Стикс", 1994.
6. Торчинов Е.А. Религии мира: Опыт запредельного. - СПб., 1998.
7. Чаттопадхья Д. Локаята даршана. История Индийского материализма - М., 1961.
8. Шохин В.К. Школы индийской философии: Период формирования (IV в. до н.э. - II в. н.э.) / РАН; Институт философии. - М. : Восточная литература, 2004.

Тема 14. Зародження філософської думки у Китаї

1. Специфіка соціально-культурного середовища стародавнього Китаю.
2. Основні етапи розвитку стародавньої китайської філософії.
3. Образ Стародавнього китайського мудреця «шен-жень».
4. Споглядання природи та практичність – характерні риси філософствування стародавнього китайця.
5. Відношення до смерті та безсмертя.
6. Вчення про Інь та Янь у філософській культурі Китаю.
7. Ритуал у культурі та філософії стародавнього Китаю.
8. Ключові теми розмислів у творах У-цзин (п'ятикнижжя): Ши-цзин, Шу-цзин, І-цзин, Лі-цзин і Чун-цю.
9. Перехід від китайського міфу до філософствування. Особливість китайського міфу.
10. І-цзин – зародок філософського знання. Розвиток уяви про п'ять «стихій».

Література

1. Древнекитайская философия. Собрание текстов в двух томах. - М.: Мысль, 1972. - Т.1. - С. 78-175.
2. Лао Цзы. Обрести себя в Дао / И.И. Семененко (сост.,авт.предисл.,пер.с древнекит.и нем.,коммент.). - М. : Республика, 1999.
3. Вершинин В.Н. "Дао" здесь и сейчас (указующие главы). - О. : Астропринт, 2001.
4. Вовк Степан Миколайович. Даосизм: вчення і світогляд. - Чернівці : Прут, 2003.
5. Гране Марсель. Китайская мысль / В.Б. Иорданский (пер.с фр.). - М. : Республика, 2004.
6. Дао: гармония мира. - М.: Эксмо; - Харьков: Фолио, 2000.
7. Китайская наука стратегии / В.В. Малявин (сост.). - М. : Белые альвы, 1999.
8. Лукьянов А.Е. Лао-цзы и Конфуций: Философия Дао / РАН; Институт Дальнего Востока. - М. : Издательская фирма "Восточная литература" РАН, 2000.
9. Лукьянов А.Е. Становление философии на Востоке :(Древний Китай и Индия) / Российский международный фонд культуры. - 2. изд. испр. и доп. - М. : Инсан, 1992.
10. Малявин В.В. Молния в сердце. - М. : Наталис, 1997.
11. Мистерия Дао: Мир "Дао дэ цзина" / Институт Дальнего Востока РАН; Научно- исследовательский центр духовно- мистической культуры / А.А. Маслов (сост.), А.А. Маслов (пер.). - М. : Сфера, 1996.
12. Мудрецы Поднебесной: Конфуций. Лао- Цзы. - Симферополь : Реноме, 1998.
13. От магической силы к моральному императиву: категория дэ в китайской культуре / отв.ред.: Борох Л.Н. (сост.,отв.ред.), А.И. Кобзев (сост.,отв.ред.). - М. : Издательская фирма "Восточная литература" РАН, 1998.
14. Рихард В., Гельмут В. Понимание "И цзин": Сборник / В.Б. Курносова

- (пер.). - М. : Алетейа, 1998.
15. Рубин В.А. Личность и власть в древнем Китае: Собрание трудов. - М. : Издательская фирма.
 16. Торчинов Е. А. Даосизм: опыт историко-религиозного описания: Учеб. пособие для студ. вузов, обуч. по гуманитар. спец. - СПб. : Лань, 1998.
 17. Шуцкий Ю.К. Китайская классическая "Книга перемен". - М., 1960.
 18. Юань Кэ. Мифы древнего Китая. - М., 1965.

Тема 15. Філософія конфуціанства (VI – V ст. до н.е.)

1. Кун-фу-Цзи – засновник конфуціанства. «Лунь-юй»-першоджерело конфуціанства. Поняття "Дао".
2. Обов'язок у системі філософських категорій Ст. Китаю. Моральний приклад як норма управління народом. Етичні ідеї Конфуція.
3. Культ минулого та консерватизм у вченні Конфуція. Принцип «Виправлення імен».
4. Мета і призначення життя за Конфуцієм. Культ предків та ритуал у системі філософських поглядів Конфуція.
5. Специфіка конфуціанства як релігії. Відношення до батьків, відношення до освіти.
5. Учні Конфуція (Мен-цзи, Сюнь-цзи).
6. Подальша доля конфуціанства в Китаї. Роль конфуціанства в історії розвитку китайської державності.

Література

1. Древнекитайская философия. Собрание текстов в двух томах. - М.: Мысль, 1972. - Т.1. - С. 78-175.
2. Беккер К.Ф. Мифы древнего мира - Симферополь: Реноме, 1998.
3. Вершинин В.Н. "Дао" здесь и сейчас (указующие главы). - О. : Астропринт, 2001.
4. Гране Марсель. Китайская мысль / В.Б. Иорданский (пер.с фр.). - М. : Республика, 2004.
5. Китайская наука стратегии / В.В. Малявин (сост.). - М. : Белые альвы, 1999.
6. Лукьянов А.Е. Лао-цзы и Конфуций: Философия Дао / РАН; Институт Дальнего Востока. - М. : Издательская фирма "Восточная литература" РАН, 2000.
7. Мудрецы Поднебесной: Конфуций. Лао- Цзы. - Симферополь : Реноме, 1998.
8. Рихард В., Гельмут В. Понимание "И цзин": Сборник / В.Б. Курносова (пер.). - М. : Алетейа, 1998.
9. Рубин В.А. Личность и власть в древнем Китае: Собрание трудов. - М. : Издательская фирма.
10. Восточная литература" РАН, 1999.
11. Феоктистов В.Ф. Философские и общественно-политические взгляды Сюнь-цзы. Исследования и переводы. - М., 1976.
12. Шуцкий Ю.К. Китайская классическая "Книга перемен". - М., 1960.

Додаткова література

1. Буланже П.А. Будда. Конфуций: Жизнь и учение. - М. : Искусство, 1995.
2. Конфуцианский трактат "Чжун Юн": Переводы и исследования / РАН ; Институт Дальнего Востока / А.Е. Лукьянов (сост.), Д. Конисси (пер.). - М. : Издательская фирма "Восточная литература" РАН, 2003.
3. Конфуций и его школа / Владимир Вячеславович Малявин (сост.и авт.предисл.). - М. : Издательский Дом Шалвы Амонашвили, 1996.
4. Лукьянов А.Е. Лао-цзы и Конфуций: Философия Дао / РАН; Институт Дальнего Востока. - М. : Издательская фирма "Восточная литература" РАН, 2000.
5. Рубин В.А. Личность и власть в древнем Китае: Собрание трудов. - М. : Издательская фирма "Восточная литература" РАН, 1999.
6. Хамітов Н., Гармаш Л., Крилова С. Історія філософії. Проблема людини та її меж: навчальний посібник / під ред. Н.Хамітові (2-е вид.) - К.: КНТ, Центр навчальної літератури, 2006.

Тема 16. Філософські школи Стародавнього Китаю (моїзм, легізм, школа натурфілософів)

1. Виникнення філософських шкіл: даоцзя, жуцзя, моцзя – школа моїстів, фацзя, мінцзя, інь-ян-цзя. Індивідуалістична філософія Чжуан-цзи.
2. Філософська школа моїстів. "Книга Мо" Головні напрямки вчення.
3. Філософська школа «закону» (фа-цзя). Фей-цзи та Шан Ян. Філософія легістів.
4. Зв'язок поглядів Фей-цзи з даосизмом. Критика конфуціанства. Критика філософії взагалі.
5. Вчення про "Дао". Натурфілософські погляди Дун Чжун-шу. Антидіалектика. Погляд на циклічність історії.

Література

1. Древнекитайская философия. Собрание текстов в двух томах. - М.: Мысль, 1972. - Т.1. - С. 78-175.
2. Лао Цзы. Обрести себя в Дао / И.И. Семененко (сост.,авт.предисл.,пер.с древнекит.и нем.,коммент.). - М. : Республика, 1999.
3. Беккер К.Ф. Мифы древнего мира - Симферополь: Реноме,1998.
4. Вершинин В.Н. "Дао" здесь и сейчас (указующие главы). - О. : Астропринт, 2001.
5. Вовк Степан Миколайович. Даосизм: вчення і світогляд. - Чернівці : Прут, 2003.
6. Гране Марсель. Китайская мысль / В.Б. Иорданский (пер.с фр.). - М. : Республика, 2004.
7. Дао: гармония мира. - М.: Эксмо; - Харьков: Фолио, 2000.
8. Дебольский Д.Д. К познанию абсолюта: Духовный опыт индийских и христианских мистиков. - М. : Интерграф Сервис, 1996.
9. Демишев В.К. Китайский календарь: Методы расчета и принципы китайской философии. - К. : Ника-Центр, 1999.

10. Китайская наука стратегии / В.В. Малявин (сост.). - М. : Белые альвы, 1999.
11. Лукьянов А.Е. Лао-цзы и Конфуций: Философия Дао / РАН; Институт Дальнего Востока. - М. : Издательская фирма "Восточная литература" РАН, 2000.
12. Лукьянов А.Е. Становление философии на Востоке : (Древний Китай и Индия) / Российский международный фонд культуры. - 2. изд. испр. и доп. - М. : Инсан, 1992.
13. Малявин В.В. Молния в сердце. - М. : Наталис, 1997.
14. Мистерия Дао: Мир "Дао дэ цзина" / Институт Дальнего Востока РАН; Научно-исследовательский центр духовно-мистической культуры / А.А. Маслов (сост.), А.А. Маслов (пер.). - М. : Сфера, 1996.
15. Мифы народов мира (энциклопедия). - М., 1991.
16. Мудрецы Поднебесной: Конфуций. Лао-Цзы. - Симферополь : Реноме, 1998.
17. От магической силы к моральному императиву: категория дэ в китайской культуре / отв.ред.: Борох Л.Н. (сост., отв.ред.), А.И. Кобзев (сост., отв.ред.). - М. : Издательская фирма "Восточная литература" РАН, 1998.
18. Рихард В., Гельмут В. Понимание "И цзин": Сборник / В.Б. Курносова (пер.). - М. : Алетея, 1998.
19. Рубин В.А. Личность и власть в древнем Китае: Собрание трудов. - М. : Издательская фирма.
20. Восточная литература" РАН, 1999.
21. Торчинов Е. А. Даосизм: опыт историко-религиозного описания: Учеб. пособие для студ. вузов, обуч. по гуманит. спец. - СПб. : Лань, 1998.

Тема 17. Філософія даосизму

1. Філософія класичного даосизму. Легендарна особистість Лао-цзи. Книга «Дао-де-цзин» .
2. Вчення про Дао, сучасні спроби раціоналістичної інтерпретації. Співвідношення Дао і Де. Ідеал "недіяння" та принципи соціалізації в даосизмі.
3. Соціально-політичні погляди Лао-Цзи.
4. Роль даосизму в історії Китаю. Магія та легенди даосів.
5. Філософські ідеї тантризму. Витоки тантризму. Основні концепції тантризму. Медитативні практики тантризму. Візуалізація, мандала, мудра. Шива та Шакті. Буддизм у Тибеті.

Література

1. Древнекитайская философия. Собрание текстов в двух томах. - М.: Мысль, 1972. - Т.1. - С. 78-175.
2. Лао Цзы. Обрести себя в Дао / И.И. Семенов (сост., авт. предисл., пер. с древнекит. и нем., коммент.). - М. : Республика, 1999.
3. Беккер К.Ф. Мифы древнего мира - Симферополь: Реноме, 1998.
4. Вершинин В.Н. "Дао" здесь и сейчас (указующие главы). - О. :

- Астропринт, 2001.
5. Вовк Степан Миколайович. Даосизм: вчення і світогляд. - Чернівці : Прут, 2003.
 6. Гране Марсель. Китайская мысль / В.Б. Иорданский (пер.с фр.). - М. : Республика, 2004.
 7. Дао: гармония мира. - М.: Эксмо; - Харьков: Фолио, 2000.
 8. Дебольский Д.Д. К познанию абсолюта: Духовный опыт индийских и христианских мистиков. - М. : Интерграф Сервис, 1996.
 9. Демишев В.К. Китайский календарь: Методы расчета и принципы китайской философии. - К. : Ника-Центр, 1999.
 10. Китайская наука стратегии / В.В. Малявин (сост.). - М. : Белые альвы, 1999.
 11. Лукьянов А.Е. Лао-цзы и Конфуций: Философия Дао / РАН; Институт Дальнего Востока. - М. : Издательская фирма "Восточная литература" РАН, 2000.
 12. Лукьянов А.Е. Становление философии на Востоке : (Древний Китай и Индия) / Российский международный фонд культуры. - 2. изд. испр. и доп. - М. : Инсан, 1992.
 13. Малявин В.В. Молния в сердце. - М. : Наталис, 1997.
 14. Мистерия Дао: Мир "Дао дэ цзина" / Институт Дальнего Востока РАН; Научно-исследовательский центр духовно-мистической культуры / А.А. Маслов (сост.), А.А. Маслов (пер.). - М. : Сфера, 1996.
 15. Мифы народов мира (энциклопедия). - М., 1991.
 16. Мудрецы Поднебесной: Конфуций. Лао-Цзы. - Симферополь : Реноме, 1998.
 17. От магической силы к моральному императиву: категория дэ в китайской культуре / отв.ред.: Борох Л.Н. (сост.,отв.ред.), А.И. Кобзев (сост.,отв.ред.). - М. : Издательская фирма "Восточная литература" РАН, 1998.
 18. Рихард В., Гельмут В. Понимание "И цзин": Сборник / В.Б. Курносова (пер.). - М. : Алетейа, 1998.
 19. Рубин В.А. Личность и власть в древнем Китае: Собрание трудов. - М. : Издательская фирма.
 20. Восточная литература" РАН, 1999.
 21. Торчинов Е. А. Даосизм: опыт историко-религиозного описания: Учеб. пособие для студ. вузов, обуч. по гуманит. спец. - СПб. : Лань, 1998.

Тема 18. Філософія дзен-буддизму

1. Витоки та розвиток Дзен. Метафізика та гносеологія Дзен.
2. Етична та естетична концепції Дзен. Медитація у Дзен. Поняття Саторі.
3. Відмінність філософії Дзен від класичного буддизму. Чуттєво-емоційний зміст Дзен-буддизму. Виникнення і розповсюдження Дзен.
4. Буддизм у Японії. Школи Санрон, Куся, Дзедзицу, Ріцу, Хоссо, Кегон. Тяжіння до образного виразу змісту вчення у школах Тендай і Сігон.

5. Японська філософія. Естетизм японського світосприйняття. Ключові засади японської філософії. Філософські ідеї синтоїзму.
6. Метафізика та гносеологія Дзен. Етична та естетична концепції Дзен. Етика та естетика Бушідо. Витоки та розвиток Дзен. Особливості Дзен. Практика Дзен.

Література

1. Антология мировой философии. Т.1. Ч.1. - М., 1969. - С.181-196.
2. Древнекитайская философия. Собрание текстов в двух томах. - М.: Мысль, 1972. - Т.1. - С. 78-175.
3. Лао Цзы. Обрести себя в Дао / И.И. Семененко (сост.,авт.предисл.,пер.с древнекит.и нем.,коммент.). - М. : Республика, 1999.
4. Беккер К.Ф. Мифы древнего мира - Симферополь: Реноме,1998.
5. Вершинин В.Н. "Дао" здесь и сейчас (указующие главы). - О. : Астропринт, 2001.
6. Вовк Степан Миколайович. Даосизм: вчення і світогляд. - Чернівці : Прут, 2003.
7. Гране Марсель. Китайская мысль / В.Б. Иорданский (пер.с фр.). - М. : Республика, 2004.
8. Дао: гармония мира. - М.: Эксмо; - Харьков: Фолио, 2000.
9. Дебольский Д.Д. К познанию абсолюта: Духовный опыт индийских и христианских мистиков. - М. : Интерграф Сервис, 1996.
10. Демишев В.К. Китайский календарь: Методы расчета и принципы китайской философии. - К. : Ника-Центр, 1999.
11. Китайская наука стратегии / В.В. Малявин (сост.). - М. : Белые альвы, 1999.
12. Лукьянов А.Е. Лао-цзы и Конфуций: Философия Дао / РАН; Институт Дальнего Востока. - М. : Издательская фирма "Восточная литература" РАН, 2000.
13. Лукьянов А.Е. Становление философии на Востоке :(Древний Китай и Индия) / Российский международный фонд культуры. - 2. изд. испр. и доп. - М. : Инсан, 1992.
14. Малявин В.В. Молния в сердце. - М. : Наталис, 1997.
15. Мистерия Дао: Мир "Дао дэ цзина" / Институт Дальнего Востока РАН; Научно- исследовательский центр духовно- мистической культуры / А.А. Маслов (сост.), А.А. Маслов (пер.). - М. : Сфера, 1996.
16. Мифы народов мира (энциклопедия). - М., 1991.
17. Мудрецы Поднебесной: Конфуций. Лао- Цзы. - Симферополь : Реноме, 1998.
18. От магической силы к моральному императиву: категория дэ в китайской культуре / отв.ред.: Борох Л.Н. (сост.,отв.ред.), А.И. Кобзев (сост.,отв.ред.). - М. : Издательская фирма "Восточная литература" РАН, 1998.
19. Рихард В., Гельмут В. Понимание "И цзин": Сборник / В.Б. Курносова (пер.). - М. : Алетея, 1998.

- 20.Рубин В.А. Личность и власть в древнем Китае: Собрание трудов. - М. : Издательская фирма.
- 21.Восточная литература" РАН, 1999.
- 22.Торчинов Е. А. Даосизм: опыт историко-религиозного описания: Учеб. пособие для студ. вузов, обуч. по гуманит. спец. - СПб. : Лань, 1998.
- 23.Феоктистов В.Ф. Философские и общественно-политические взгляды Сюнь-цзы. Исследования и переводы. - М., 1976.
- 24.Шуцкий Ю.К. Китайская классическая "Книга перемен". - М., 1960.
- 25.Юань Кэ. Мифы древнего Китая. - М., 1965.
- 26.Ян Хин-Шун. Древнекитайский философ Лао-цзы и его учение. - М. - Л., 1950.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ТА ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Самостійна робота є основним засобом засвоєння студентом навчального матеріалу в час, вільний від обов'язкових навчальних занять, без участі викладача. Зміст самостійної роботи з предмету «Філософія Стародавнього Сходу» визначається типовою навчальною програмою дисципліни та методичними рекомендаціями викладача.

Самостійна робота поділяється на аудиторну і позааудиторну.

Аудиторна самостійна робота реалізується під час читання лекцій і практичних занять, проведення консультацій та ін.

Самостійна робота студентів над навчальним матеріалом програми курсу, що не виноситься на розгляд під час лекційних і практичних занять (позааудиторна самостійна робота), має на меті сформувати вміння самостійно працювати над рекомендованою літературою та відповідати на поставлені в аудиторіях питання.

До основних видів позааудиторної самостійної роботи студентів належить виконання двох видів робіт:

- 1) підготовка есе та рефератів із заданих тем;
- 2) розробка електронних презентацій з обраної тематики.

Орієнтовний перелік тем для розробки презентацій та написання есе й рефератів:

1. "Упанішади" та їх значення для розвитку ортодоксальної філософії.
2. Філософія Стародавнього світу в історико-філософському процесі
3. Ведична космогонія.
4. Ортодоксальні та неортодоксальні даршани.
5. Веди" як духовне підґрунтя виникнення індійської філософії
6. Зміст вчень даршани "Санкх'я" і "Йога".
7. Даршани "Ньяя" та "Вайшешика".
8. Погляди представників даршани "Чарвака-Локаята".
9. Філософія раннього буддизму та джайнізму.
10. Філософія конфуціанства.
11. Філософська школа моїстів.
12. Філософське вчення Шан Яна.
13. Натурфілософія та суспільно-історичні погляди Дун Чжун-Шу.
14. Культурно-історичний ґрунт виникнення китайської філософії.
15. Перехід від китайського міфу до філософування.
16. Ортодоксальні даршани Стародавньої Індії
17. Філософія класичного даосизму.
18. Тлумачення принципів "дао" і "де" в філософії даосизму.
19. Філософія ньая та вайшешика
20. Філософська система міманси.
21. Філософське вчення чарваки-локая
22. Філософія конфуціанства.

23. Упанішади – перша спроба філософського знання
24. Неортодоксальні даршани Стародавньої Індії.
25. Філософія джайнізму.
26. Філософія буддизму
27. Зародження філософської думки у Китаї
28. Філософська система веданти
29. Філософія йоги
30. Зародження давньоіндійської філософської думки.
31. Ведична філософська спадщина
32. Філософська система санкх'я
33. Специфіка культурного середовища східної традиції філософствування
34. Особливості східного світосприйняття
35. Моїзм
36. Легізм
37. Школа натурфілософів
38. Філософія даосизму.
39. Філософія дзен-буддизму.
40. Специфіка світовідношення у буддизмі.
41. Мета метафізики раннього буддизму.
42. «Серединний шлях» буддизму.
43. Чотири шляхетні істини та восьмикроковий шлях досягнення самадхі.
44. Нірвана. Містична інтуїція та закон причинної взаємодії.
45. Йога Шак'ямуні та йога Патанджалі: спільне та особливе.
46. Вплив релігійного вчення буддистів на суспільний розвиток Індії, Китаю та інших країн.
47. Актуальність філософської спадщини буддизму в сучасності.
48. Ваджраяна і тантризм.
49. Ламаїзм.
50. Філософія класичного даосизму.
51. Легендарна особистість Лао-цзи.
52. Вчення про Дао, сучасні спроби раціоналістичної інтерпретації.
53. Співвідношення Дао і Де.
54. Ідеал "недіяння" та принципи соціалізації в даосизмі.
55. Соціально-політичні погляди Лао-Цзи.
56. Роль даосизму в історії Китаю.
57. Магія та легенди даосів.
58. Філософські ідеї тантризму.
59. Витоки тантризму.
60. Основні концепції тантризму.
61. Медитативні практики тантризму.
62. Візуалізація, мандала, мудра. Шива та Шакті.
63. Буддизм у Тибеті.
64. Кун-фу-Цзи – засновник конфуціанства.
65. «Лунь-юй»-першоджерело конфуціанства.
66. Обов'язок у системі філософських категорій Ст. Китаю.

67. Етичні ідеї Конфуція.
68. Культ минулого та консерватизм у вченні Конфуція.
69. Принцип «Виправлення імен» в конфуціанстві.
- 70.3. Мета і призначення життя за Конфуцієм.
71. Формування особистості та освіта у вченні Конфуція.
72. Образ "шляхетного мужа" в конфуціанстві.
73. Уявлення про долю в китайській філософії.
74. Культ предків та ритуал у системі філософських поглядів Конфуція.
75. Специфіка конфуціанства як релігії.
76. Учні Конфуція (Мен-цзи, Сюнь-цзи).
77. Подальша доля конфуціанства в Китаї.
78. Роль конфуціанства в історії розвитку китайської державності.

Приступаючи до самостійної роботи, студентам необхідно:

- перевірити здобуті знання шляхом самоконтролю, відповідаючи на поставлені питання;
- виокремити ключові проблеми навчального матеріалу, що виносяться на самостійну роботу та опрацювати їх.

У процесі самостійної роботи студенти мають оволодіти вміннями та навичками:

- організації самостійної навчальної діяльності;
- роботи з довідковою літературою;
- аналізу філософських праць.

ПЕРЕЛІК ЗАВДАНЬ НА МОДУЛЬНІ КОНТРОЛЬНІ РОБОТИ

Методика модульного контролю знань студентів з навчальної дисципліни «Філософія Стародавнього Сходу» включає проведення двох модульних контрольних робіт та підсумкового контролю в формі екзамену.

Модульна контрольна робота з навчальної дисципліни «Філософія Стародавнього Сходу» передбачає декілька варіантів завдань з переліку теоретичних питань та тестових завдань. Кожен варіант складається викладачем вибірково з нижченаведених переліків теоретичних та тестових завдань.

МОДУЛЬ 1 КОНТРОЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Варіант 1

1. Сформулюйте особливості давньосхідної філософії.
2. Традиціоналістський та прогресистський типи цивілізації.
3. Пантеїзм в буддизмі, в чому полягає його вияв? Обґрунтуйте відповідь.

4. Поняття «анти душі» в буддизмі.
5. Три принципи (три лакшани) буддизму.

Варіант 2

1. Сформулюйте основні особливості давньоіндійської філософії.
2. Як Ви вважаєте, причинно-наслідковий зв'язок заперечує Бога (буддизм як релігія без Бога)? Обґрунтуйте відповідь.
3. Поняття «дхарми» в буддизмі.
4. Йога в давньоіндійській філософії.
5. Три перлини джайнів.

Варіант 3

1. Східний і західний способи філософствування.
2. Філософія варн в Стародавній Індії.
3. Веданта і буддизм – точки дотику, обґрунтуйте відповідь.
4. Вісім сходинок буддизму.
5. Поняття «даршан» в давньоіндійській філософії.

Варіант 4

1. Давньосхідна та давньогрецька філософія виникають практично одночасно, але існує давня традиція починати історію філософії саме зі Сходу. Чим це можна пояснити?
2. Інститут боддхісатв у буддизмі.
3. Поняття «джіва» і «аджіва» у джайнізмі.
4. Закон Ріта в давньоіндійській філософії.
5. Поняття «нірвани» в буддизмі.

Варіант 5

1. Історичні типи світогляду.
2. Періодизація і джерела давньоіндійської філософії.
3. «Пракриті» і «пурушу» в давньоіндійській філософії.
4. Три перлини буддизму.
5. Джайнізм і буддизм – точки дотику, спільне й відмінне. Обґрунтуйте відповідь.

Варіант 6

1. У чому полягає сутність відношення душі і тіла, духовного і тілесного (за йогою)?
2. Сформулюйте основні відмінності між східними та західними типами цивілізації.
3. «Брахман» і «атман» в давньоіндійській філософії.
4. Чотири благородні істини буддизму.
5. Назвіть п'ять скандх душі в буддизмі.

МОДУЛЬ 2

Варіант 1

1. Про яку саме кількість філософських шкіл йдеться в «Історичних записках» Сими Цяня: 1)5; 2)11; 3)10; 4)7; 5)6; 6)8; 7)9?
2. Авторство книги «Дао де цзин» приписується легендарному: 1)Кун-цзи; 2)Лао-цзи; 3)Мо-цзи; 4)Мен-цзи; 5)Сюнь-цзи; 6)Шень Дао; 7)Хань Фейю
3. У чому полягає заслуга Мо-цзи в теорії пізнання? Яку роль він відводить поняттю «лей»?
4. Хто з китайських мислителів тлумачив юридичний закон як втілення природного закону – лише в цьому випадку можлива справедливість: 1)Лао-цзи; 2)Кун-цзи; 3)Мо-цзи; 4)Мен-цзи; 5)Сюнь-цзи; 6)Шень Дао; 7)Хань Фей,8)Бодхидхарма.
5. Які види судження виділяють пізні моїсти в телорії пізнання? Перелічіть їх.
6. Хто з давньокитайських мислителів вважав, що «Природа людини полягає в дотримуванні своїх інтересів і її неможливо змінити, але можна використати. Мораль-не вроджене почуття, а відповідність користі людини і користі держави»: 1)Лао-цзи; 2)Кун-цзи; 3)Мо-цзи; 4)Мен-цзи; 5)Сюнь-цзи; 6)Шень Дао; 7)Хань Фей.
7. Поняття «дао» в даосизмі і конфуціанстві, у чому полягає відмінність його осмислення?
8. Найвищий розквіт Дзен в Японії припадає на: 1)XIII-XIV ст., 2)XIV-XV ст., 3)XIV-XIII ст. до н.е., 4)XVI-XVII ст.
9. Центральна і найвища мета релігійної практики в традиції Дзен – це: 1)нірвана, 2)сансара, 3)саторі, 4)сяо, 5)дарма, 6)жень, 7)лі.
10. Методика школи Ріндзай у дзен-буддизмі, у чому вона полягає?

Варіант 2

1. Головні принципи китайської космології – це: сонце і місяць; 2)рух і спокій; 3)небо і земля; 4)інь і ян; 5) дао і де;
2. Ідеал для людини в даосизмі: 1)справедливість; 2)добродійність; 3)загальна любов; 4)природність; 5)шляхетність;6)гуманність.
3. Які види «імен» (понять) виділяють пізні моїсти в теорії пізнання? Перелічіть їх.
4. Який китайський мислитель приймає закон джаз як природний закон речей, а замість «де» вводить поняття «лі»-частковий закон, конкретний прояв дао у речах? 1)Лао-цзи; 2)Кун-цзи; 3)Мо-цзи; 4)Мен-цзи; 5)Сюнь-цзи; 6)Шень Дао; 7)Хань Фей.
5. Етико-політичне вчення, в якому центральне місце посідали питання природи людини, її етики і моралі, життя сім'ї та управління державою: 1)даосизм, 2)моїзм, 3)легізм, 4)конфуціанство, 5)дзен-буддизм, 6)синтоїзм.
6. У японському Дзен є суттєві відмінності від китайського, у чому вони полягають?
7. Вони є і протилежними, і взаємозв'язаними, вони обидва протистоять один одному і доповнюють один одного. Це- 1) инь і ян, 2)дао і де, 3)сонце і місяць, 4)рух і спокій.

8. Методика школи Сото у дзен-буддизмі, у чому вона полягає?
9. Знання і мудрість – чи тотожні, на думку Конфуція, ці поняття? Поясніть.
10. Ця праця є узагальненням існуючих легістських концепцій, деяких ідей маоїзму та даосизму: 1)«Дао де цзин», 2)«І-цзин», 3) «Хань Фей-цзи», 4)«Ші цзі».

Варіант 3

1. Який китайський філософ говорить про апріорі злу природу людини: 1)Кун-цзи; 2)Лао-цзи; 3)Мо-цзи; 4)Мен-цзи; 5)Сюнь-цзи; 6)Шень Дао; 7)Хань Фей.
2. У маоїзмі провідною є ідея: 1)справедливості; 2)добročинності; 3)загальної любові; 4)природності; 5)шляхетності;6)гуманності.
3. Пізні моїсти вважали, що точно визначити поняття можливо на основі тотожності та відмінності речей. Які саме види тотожності(_____) і види відмінностей (_____) речей вони виділяють, перелічіть.
4. Погляди Хань Фей близькі до поглядів:1)Лао-цзи; 2)Кун-цзи; 3)Мо-цзи; 4)Мен-цзи; 5)Сюнь-цзи; 6)Шень Дао.
5. Характерною рисою конфуціанства є: 1)теоцентризм, 2)космоцентризм, 3)антропоцентризм, 4)пантеїзм, 5)антропоморфізм.
6. У ХХ ст. завдяки зусиллям цього вченого Дзен став надбанням західної культури. Це-1)К.Юнг, 2)З.Фрейд, 3)Е.Фромм, Дж. Селінджер, 5)Дж. Кержак, 6)Д.Т.Судзукі.
7. Цей безособовий світовий закон означає «шлях»: 1)ян, 2)інь, 3)де, 4)дао, 5)ци, 6)жень, 7)лі, 8)сяо.
8. Школа інь та ян була тісно пов'язана з: 1)маоїзмом, 2)легізмом, 3)конфуціанством, 4)дзен-буддизмом, 5)даосизмом.
9. Яка мета даосизму?
10. Цей філософ розробив свою соціальну схему Піднебесної, принцип справедливості, культ знань і освіти, кодекс честі: 1)Лао-цзи; 2)Кун-цзи; 3)Мо-цзи; 4)Мен-цзи; 5)Сюнь-цзи; 6)Шень Дао; 7)Хань Фей.

Варіант 4

1. Який китайський філософ говорить про апріорі добру природу людини: 1)Кун-цзи; 2)Лао-цзи; 3)Мо-цзи; 4)Мен-цзи; 5)Сюнь-цзи; 6)Шень Дао; 7)Хань Фей.
2. Хто піддав критиці конфуціанську ідею «виправлення імен» і вважав, що зміст понять («імена») повинен відповідати дійсності: 1)Кун-цзи; 2)Лао-цзи; 3)Мо-цзи; 4)Мен-цзи; 5)Сюнь-цзи; 6)Шень Дао; 7)Хань Фей.
3. Фундаментальним поняттям вчення Конфуція є поняття: 1)лі, 2)жень, 3)сяо, 4)чжун, 5)і, 6)цзюнь-цзи.
4. Життя природи і людини підпорядковане волі Неба у: 1)даосизмі, 2)легізмі, 3)маоїзмі, 4)дзен-буддизмі, 5)конфуціанстві.
5. Як даосизм виражає поняття «дао»?
6. Споглядання загартує дух і волю, - казав: 1)Кун-цзи; 2)Лао-цзи; 3)Бодхидхарма; 4)Мен-цзи; 5)Будда; 6)Шень Дао; 7)Хань Фей.
7. У книзі «Шу-цзин» взаємодія інь та ян породжує 5 елементів. Перелічіть їх.
8. Гносеологія Конфуція, що саме її репрезентує?

9. Кому належить вислів «Має бути підстава, має бути джерело, має бути застосування»? 1)Лао-цзи; 2)Кун-цзи; 3)Мо-цзи; 4)Мен-цзи; 5)Сюнь-цзи; 6)Шень Дао; 7)Хань Фею.

10. Як можна описати ідеал даосів?

Варіант 5

1. Цей відомий давньокитайський філософ вперше переносить центр ваги роздумів мудреця з Космосу на соціум: 1)Лао-цзи; 2)Кун-цзи; 3)Мо-цзи; 4)Мен-цзи; 5)Сюнь-цзи; 6)Шень Дао; 7)Хань Фей.

2. Який давньокитайський мислитель вважав, що висловлювання мають ґрунтуватись на певному «взірці», прикладі? 1)Лао-цзи; 2)Кун-цзи; 3)Мо-цзи; 4)Мен-цзи; 5)Сюнь-цзи; 6)Шень Дао; 7)Хань Фей?

3. Поняття «жень» у конфуціанстві, його сутність.

4. Шлях, надбуття, єдине, вічне незмінне, основа всього сущого: 1)інь, 2)ян, 3)дао, 4)де, 5)лі, 6)жень, 7)сяо, 8)і

5. Життя природи і людини підпорядковане всезагальному закону: 1)Неба, 2)лі, 3)де, 4)дао, 5)сяо, 6)інь, 7)ян.

6. Як виражає поняття «дао» конфуціанство?

7. Однією з характерних особливостей цього вчення є негативне ставлення до логічного мислення, теорій і авторитетів. Це – 1)конфуціанство, 2)даосизм, 3)моїзм, 4)дзен-буддизм, 5)легізм, 6)школа інь і ян.

9. З іменем якого філософа пов'язано створення цілісного вчення легізму: 1)Шень Дао; 2)Кун-цзи; 3)Мо-цзи; 4)Мен-цзи; 5)Сюнь-цзи; 6)Лао-цзи; 7)Хань Фея.

10. Після смерті Конфуція його школа розпалася на 8 напрямів, серед яких особливо яскравими є дві, які саме?

4. Яке значення конфуціанського поняття «лі»?

Варіант 6

1. Кому належать слова «Володар є володарем, підданий-підданим, батько-батьком, син-сином»: 1)Лао-цзи; 2)Кун-цзи; 3)Мо-цзи; 4)Мен-цзи; 5)Сюнь-цзи; 6)Шень Дао; 7)Хань Фею.

2. Давньокитайський мислитель Мо-цзи стверджував, що наслідувати «приклад» - відповідати трьом критеріям (перелічіть, яким саме?): 1)____.2)____3)_____

3. Ідея крадіжки у даосизмі – у чому вона полягає? Поясніть.

4. Яке значення конфуціанського поняття «жень»?

5. Поняття «саторі» у дзен-буддизмі, у чому полягає його сутність?

6. Згідно з цим законом будь-яка річ досягнувши певного ступеня розвитку, перетворюється на свою протилежність. Це - 1)закон заперечення заперечення, 2)закон єдності і боротьби протилежностей, 3)закон дао, 4)закон природної необхідності, 5)закон діалектики.

7. Засновник вчення чань(дзен): 1)Кун-цзи; 2)Лао-цзи; 3)Мо-цзи; 4)Бодхидхарма; 5)Сюнь-цзи; 6)Шень Дао; 7)Хань Фей.

8. Коани і їх роль в дзен-буддизмі.
9. Автор етико-політичного вчення, в якому центральне місце посідали питання природи людини, її етики і моралі, життя сім'ї та управління державою: 1)Лао-цзи; 2)Кун-цзи; 3)Мо-цзи; 4)Мен-цзи; 5)Сюнь-цзи; 6)Шень Дао; 7)Хань Фей.
10. Базова ідея цього вчення – «передача істини від серця до серця». Це – 1)даосизм, 2)конфуціанство, 3)моїзм, 4) легізм, 5)дзен-буддизм, 6)школа інь і ян.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО МОДУЛЬНОГО КОНТРОЛЮ (ІСПИТ)

1. Історичні типи світогляду.
2. Співвідношення наукового та міфологічного світогляду.
3. Особливості давньосхідної філософії.
4. Умови формування та загальні риси філософії Стародавності.
5. Традиціоналістський та прогресистський типи цивілізації.
6. Східний і західний способи філософствування.
7. Основні відмінності між східними та західними типами цивілізації.
8. Специфіка культурного середовища східної традиції філософствування.
9. Відмінні риси східної та західної філософських традицій.
- 10.Періодизація і джерела давньоіндійської філософії.
- 11.Специфіка сприйняття індійської філософії.
- 12.Поняття «індійська філософія» та образ індійського мудреця.
- 13.Загальні закономірності розвитку давньоіндійської і давньокитайської філософської думки.
- 14.Специфіка давньоіндійського світосприйняття.
- 15.Філософія варн в Стародавній Індії.
- 16.Світоглядні передумови становлення стародавньої східної філософії.
- 17.Джерела та витоки філософії Сходу.
- 18.Специфіка та історія соціокультурного середовища стародавньої Індії, головні світоглядні категорії.
- 19.Витоки формування давньоіндійської філософії.Уявлення про "класичну (традиційну) філософію Індії.
- 20.Періодизація давньоіндійської філософії: ведичний, епічний та класичний періоди.
- 21.Передфілософія ведичного періоду та її першоджерела.
- 22.«Веди» як духовне підґрунтя філософського знання
- 23."Веди"- найдавніший поетичний, релігійний та філософський твір людства.
- 24.Змістовні та жанрові особливості текстів "Самхитів", "Брахманів", "Араньяків" та "Упанішад".
- 25.Структурна особливість змісту "Самхитів".
- 26."Веданги" як комплекс знань практичного характеру.
- 27."Веданга" – п'ята веда або "веда вед.

28. Смерті (запам'ятовування) як людське, досвідне знання.
29. Упанішади – перша спроба філософського знання
30. Упанішади і його веданти.
31. Філософська особливість та міфічне забарвлення упанішад.
32. Філософська система веданти
33. Онтологія і гносеологія давньоіндійської філософії.
34. Даршани – філософські школи класичного періоду (астика, настика).
35. Базові поняття філософської картини світу у стародавній Індії.
36. Сутра та каріки як жанр філософського тексту. Специфіка статусу ведичної літератури у системі поглядів представників різних даршан.
37. Головні ознаки філософствування ортодоксальних даршан Стародавньої Індії.
38. Філософська система веданта.
39. Філософська система санкх'я.
40. Філософська система ньяя.
41. Філософська система вайшешика.
42. Даршана "ньяя" та даршана "вайшешика": історія взаємин.
43. Філософська система міманси.
44. Філософія йоги.
45. Головні ознаки філософствування неортодоксальних даршан Стародавньої Індії.
46. Філософія джайнізму.
47. Головні ознаки філософствування неортодоксальних даршан.
48. Філософія буддизму.
49. Філософська концепція буддизму.
50. Буддизм (чотири шляхетні істини та восьмикроковий шлях досягнення самадхі).
51. Головні філософські поняття філософії буддизму (анти-душа, дхарма та нірвана).
52. Вплив релігійного вчення буддистів на суспільний розвиток Індії, Китаю та інших країн.
53. Філософське вчення чарваки-локаяти.
54. Культурно-соціальні передумови становлення китайської філософії.
55. Специфіка соціально-культурного середовища стародавнього Китаю.
56. Основні етапи розвитку стародавньої китайської філософії.
57. Образ китайського мудреця «шен-жень» і китайський міф.
58. Специфіка китайського світосприйняття.
59. Філософія конфуціанства.
60. Подальша доля конфуціанства в Китаї. Роль конфуціанства в історії розвитку китайської державності.
61. Філософська школа моїстів (моцзя).
62. Філософська школа «закону» (фа-цзя).
63. Філософська школа номіналістів (софістів).
64. Натурфілософська школа інь-ян-цзя.
65. Філософія даосизму. Роль даосизму в історії Китаю.

66. Соціально-політичні погляди Лао-Цзи. Магія та легенди даосів.
67. Філософія тантризму.
68. Філософія дзен-буддизму.
69. Японська філософія. Ключові засади японської філософії.
70. Естетизм японського світосприйняття

МЕТОДИ НАВЧАННЯ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Оцінювання знань студентів здійснюється відповідно до положень «Про організацію освітнього процесу в Державному вищому навчальному закладі «Ужгородський національний університет» (пп. 5.2, 5.3), «Про порядок та методiku проведення семестрових (курсoвих) екзаменів і заліків в Ужгородському національному університеті» затверджених наказом ректора ДВНЗ «УжНУ» № 698/01-17 від 08.05.2015 р. та «Про оцінювання навчальних досягнень студентів ДВНЗ «УжНУ» за кредитно-модульною системою» затвердженого наказом ректора ДВНЗ «УжНУ» № 503/01-17 від 03.03.2015 р. (п.2.2).

Перевірка рівня навчальних досягнень студентів з дисципліни «Філософія Стародавнього Сходу» здійснюється на основі результатів модульних та підсумкового (екзамен) контролів.

Для оцінювання знань студентів будуть використані наступні групи методів контролю:

Методи усного контролю (відповідь студента на окреме питання теми у індивідуальній та фронтальній формах та на екзамені; бесіда під час роз'яснення проблемного питання; захист презентації або реферату чи есе).

Письмовий контроль (виконання тестових завдань та індивідуальної роботи; поточна контрольна робота, модульна контрольна робота).

Модульний контроль складається з поточного контролю та модульного контрольного оцінювання. Упродовж кожного семестру проводяться два модульні контролі, обов'язкові для всіх студентів. Модульний контроль (МК) № 1 включає навчальний матеріал змістового модуля 1 (теми 1-9), а модульний контроль (МК) № 2 – навчальний матеріал змістового модуля 2 (теми 10-18).

Поточний контроль знань здійснюється за складовими: перевірка знань студента на практичних заняттях і контроль за виконанням індивідуальних завдань та самостійної роботи.

Формами та засобами контролю є:

- письмова контрольна робота (відповіді на питання лекційного курсу, вирішення завдань, вправ тощо);
- тестування знань студентів із певного модуля лекційного курсу;
- усне опитування;
- виступ на семінарських заняттях (із рефератом, доповіддю, у дискусії тощо);

- написання есе;
- аналіз першоджерел (філософських текстів);
- захист індивідуального завдання;
- виконання домашнього завдання;
- модульний контроль;
- екзамен.

Максимальна оцінка поточного контролю становить 50 балів.

Модульне контрольне оцінювання (МКО) проводиться в письмовій формі, у термін визначений розкладом. Завдання для першого МКО включає 3 теоретичні питання (кожне оцінюється в 15 балів), для другого МКО – 10 тестових теоретичних завдань певного варіанту (по 5 балів кожне). Максимальна кількість балів за МКО – 50.

Сумарна кількість балів модульного контролю визначається як середнє арифметичне балів за два модулі і складає максимум 100.

Підсумковий контроль (іспит) проводиться у відповідності до розкладу заліково-екзаменаційної сесії, в усній формі.

Підсумковий контроль проводиться за навчальним матеріалом, визначеним цією робочою навчальною програмою у повному обсязі.

Максимальна оцінка з підсумкового (семестрового) контролю становить 100 балів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Антологія даосської філософії. – М., 1994.
2. Бойченко О.І. Філософська антропологія давнього Китаю. – К., 2003.
3. Бродов В. В. Истоки философской мысли Индии. Йога. – М., 1990.
4. Буддизм. Четыре благородных истины. – М. – Харьков, 2000.
5. Великие мыслители Востока / Ян.П. Мак-Грил (ред.) Н. Баранова (пер.). - М., 1999.
6. Вовк С. М. Даосизм: вчення і світогляд. - Чернівці, 2003.
7. Гостеева Е.И. Философия Вайшешика. - Ташкент, 1963.
8. Гусева И.Р. Джайнизм. - М., 1968.
9. Древнеиндийская философия. Начальный период. - М., 1972.
10. Древнекитайская философия. Собрание текстов. В 2-х т. Вступ. статья. В.Г.Буркова и М.А.Титаренко). ч.1-2. — М., 1972-1973.
11. Жизнь Будды, индийского учителя жизни. Пять лекций по буддизму. – Самара, 1998.
12. Завадская Е.В. Восток на Западе. – М., 1970.
13. Избранные сутры китайского буддизма. Пер. с кит. Д.В.Поповцева, К.Ю.Солонина, Е.А.Торчинова. – С.-Пб., 1999.
14. Индуизм. Джайнизм. Сикхизм (словарь). – М., 1996.
15. Исаева Н.В. Слово, творящее мир. От ранней веданты к кашмирскому шиваизму: Гаудапада, Бхартрихари, Абхинавагупта. - М., 1996.
16. Исаева Н.В. Шанкара и индийская философия. – М., 1991.
17. История китайской философии: Пер. с кит. / Общ. ред и послесл. М.Л.Титаренко. – М., 1989.
18. Классическая йога. – М., 1992.
19. Кобзев А.И. Учение о символах и числах в китайской классической философии. М., 1994.
20. Конфуцианский трактат "Чжун Юн": Переводы и исследования / РАН ; Институт Дальнего Востока / А.Е. Лукьянов (сост.), Д. Конисси (пер.). - М., 2003.
21. Конфуций и его школа / Владимир Вячеславович Малявин (сост. и авт. предисл.). - М., 1996.
22. Конфуций. Беседы и суждения Конфуция / Р.В. Грищенков (сост., подгот. текста, примеч. и общ. ред.), Л.С. Переломов (предисл.). - СПб., 1999.
23. Конфуций: Жизнь, учение, мысли, изречения, афоризмы / Виктор Викторович Юрчук (авт.-сост.). - 3. изд., с изм. - Минск, 2003.
24. Лукьянов А. Е. «Лао-Цзы». Философия раннего даосизма. - М., 1991.
25. Лукьянов А.Е. Становление философии на Востоке :(Древний Китай и Индия) / Российский международный фонд культуры. - 2. изд. испр. и доп. - М., 1992.
26. Луцишина О.А. Уявлення про людину в Рігведі. - К., 2005.

27. Лысенко В.Г., Терентьев А. А., Шохин В. К. Ранняя буддийская философия. Философия джайнизма. М., 1994.
28. Мудрецы Поднебесной: Конфуций. Лао-Цзы. – Симферополь, 1998.
29. Мюллер М. Шесть систем индийской философии: Пер. с англ. - М., 1995.
30. Радхакришнан С. Индийская философия: В 2 т. СПб., 1994.
31. Розенберг О.О. Труды по буддизму. М., 1991.
32. Рой М. История индийской философии. Греческая и индийская философии. – М., 1958.
33. Степанянц М.Т. Восточная философия. Избранные тексты. М., 1997.
34. Стивенсон Д. Восточная философия. – М., 2005.
35. Философские тексты Махабхараты. – Вып.1, кн.1. Бхагавадгита. – Ашхабад, 1978.
36. Хамітов Н., Гармаш Л., Крилова С. Історія філософії. Проблема людини та її меж: навчальний посібник / під ред. Н.Хамітова (2-е вид.) - К., 2006.
37. Хрестоматия по истории философии. В 3-х ч. – Ч.1. – М., 1998.
38. Чанышев А.Н. Курс лекций по древней и средневековой философии. – М., 1991.
39. Читанка з історії філософії: У 6 кн. Кн. 1: Філософія Стародавнього Світу. К., 1992.
40. Шохин В. К. Брахманистская философия. Начальный и раннеклассический периоды. - М., 1994.
41. Шохин В.К. Первые философы Индии: Учеб. пособие для ун-тов и вузов. – М., 1997.
42. Шохин В.К. Школы индийской философии: Период формирования (IV в. до н.э. - II в. н.э.) / РАН; Институт философии. - М., 2004.
43. Шохин В.К., Терентьев А.А. Философия джайнизма. – М., 1994.
44. Юнг К.Г. Буддизм // История современной зарубежной философии. Компаративистский подход. - СПб, 1997.

Допоміжна

1. Абаев Н.В. Чань-буддизм и культурно-психологические традиции в средневековом Китае. - Новосибирск, 1989.
2. Андросов В.П. Буддизм Нагарджуны: Религиозно-философские трактаты / РАН; Институт востоковедения. - М., 2000.
3. Андросов В.П. Словарь индо-тибетского и российского буддизма. – М., 2000.
4. Атхарваведа//Древнеиндийская философия. – М., 1972.
5. Бамбуковые страницы: Антология древнекитайской литературы. – М., 1994.
6. Беккер К.Ф. Мифы древнего мира - Симферополь, 1998.
7. Бонгард-Левин Г.М. Древнеиндийская цивилизация: Философия, наука, религия. – М., 1980.
8. Бонград -Левин Г.М., Бухарин М.Д., Вигасин А.А. Индия и античный мир. - М., 2002.
9. Бродов В.В Истоки философской мысли Индии. Йога. - М., 1990.

10. Буддизм в Японии. – М., 1993.
11. Буддизм. Четыре благородных истины. - М. - Харьков, 2000.
12. Будон Р. История буддизма (Индия и Тибет) / Е.Е. Обермиллер (пер.с тибет.), А.М. Донец (пер.с англ.). - С.Пб., 1999.
13. Буланже П.А. Будда. Конфуций: Жизнь и учение. - М., 1995.
14. Введение в буддизм. Под ред. В.И. Рудого. – С.-Пб., 1999.
15. Вершинин В.Н. "Дао" здесь и сейчас (указующие главы). - О., 2001.
16. Гране Марсель. Китайская мысль / В.Б. Иорданский (пер.с фр.). - М., 2004.
17. Григорьева Т.П. Дао и логос: Встреча культур. - М., 1992.
18. Давид-Неэль А. Мистики и маги Тибета. – М., 1991.
19. Далай-лама. Мир тибетского буддизма. – С.-Пб., 1996.
20. Дао и даосизм в Китае. – М., 1982.
21. Дао: гармония мира. - М.: Эксмо; - Харьков, 2000.
22. Дебольский Д.Д. К познанию абсолюта: Духовный опыт индийских и христианских мистиков. - М., 1996.
23. Демишев В.К. Китайский календарь: Методы расчета и принципы китайской философии. - К., 1999.
24. Древнекитайский философ Мо Ди, его школа и учение. М., 1985.
25. Древнекитайская философия. Нач. период. (Подгот. текстов, вступит. статья и коммент. В.В.Бродова.) Изд. 2-е. – М., 1972.
26. Дхаммапада. Буддизм. – М. – Харьков, 2000.
27. Дюмулен Г. История Дзен-буддизма. Индия и Китай. – М., 1994.
28. Ермаков М.Е. Мир китайского буддизма. – С.-Пб., 1994.
29. Ермакова Т.В., Островская Е.П. Классический буддизм. - СПб., 2004.
30. Калашник (Mei) Л.С. Давньокитайська міфологія як засіб родинного виховання. – Запоріжжя, 2004.
31. Китайская философия. Энциклопедический словарь. – М., 1994.
32. Книга Мудрых Радостей / В.В. Малявин (сост.). - М., 1997.
33. Книга Прозрений / В.В. Малявин (сост.). - М., 1997.
34. Костюченко В. С. Классическая веданта и неоведантизм.— М., 1983.
35. Лао Цзы. Обрести себя в Дао / И.И. Семенов (сост., авт. предисл., пер.с древнекит. и нем., коммент.). - М., 1999.
36. Лу Куань Юй. Даосская йога, алхимия и бессмертие. — СПб., 1993.
37. Лукьянов А.Е. Лао-цзы и Конфуций: Философия Дао / РАН; Институт Дальнего Востока. - М., 2000.
38. Махабхарата. – М., 1950-1962. – Кн. 1-2.
39. Мистерия Дао: Мир "Дао дэ цзина" / Институт Дальнего Востока РАН; Научно-исследовательский центр духовно-мистической культуры / А.А. Маслов (сост.), А.А. Маслов (пер.). - М., 1996.
40. Мудрецы Поднебесной: Конфуций. Лао-Цзы. - Симферополь, 1998.
41. От магической силы к моральному императиву: категория дэ в китайской культуре / отв.ред.: Борох Л.Н. (сост., отв.ред.), А.И. Кобзев (сост., отв.ред.). - М., 1998.

42. Переломов Л.С. Конфуций: "Лунь юй": Исследование, пер. с кит., комментарии / РАН; Институт Дальнего Востока / Чжу Си (факсимильный текст "Лунь юя" с коммент.) - М., 1998.
43. Ригведы. – В 4-х т. – М., 1989.
44. Синнет А.П. Учение Будды. – М., 1995.
45. Стретерн П. Конфуций за 90 минут. – М., 2005.
46. Сутры философии санхья. Таттва- самаса. Крама- дипика. Санхья- сутры. Санхья- сутра- вритти / РАН; Институт философии (Москва) / В.К. Шохин (подгот.), Д.Б. Шимилис (художн.). - М., 1997.
47. Томпсон Мел. Восточная философия. – М., 2001.
48. Торчинов Е. А. Даосизм: опыт историко-религиозного описания: Учеб. пособие для студ. вузов, обуч. по гуманит. спец. - СПб., 1998.
49. Торчинов Е. Введение в буддизм. – С.-Пб., 2005.
50. Торчинов Е.А. Введение в буддологию. Курс лекций. СПб., 2000.
51. Трубецкой С.Н. История древней философии. - М.: Кучково поле, 2005.
52. Упанишады. – В 3-х кн. – М., 1992.
53. Фёрштайн Г. Энциклопедия йоги / Георг Фёрштайн. - Пер. с англ. А.Гарькавого. - М., 2003.
54. Швейцер А. Мировоззрение индийских мыслителей. Мистика и этика / Ю.В. Дубровин (пер.с нем., послесловие). - М., 2002.
55. Щербатской Ф.И. Теория познания и логика по учению позднейших буддистов: В 2 ч. СПб., 1995.
56. Элиаде М. Йога: свобода и бессмертие. – К., 2000.
57. Юнг К.Г. Йога и Запад: Пер. с нем. / П.П. Максима (сост.), П.П. Максима (пер.). - Львов; К., 1994.
58. Юнг К.Г. О психологии восточных религий и философий. – М., 1994.